

2014 m. gruodžio 5 d., penktadienis

Nr. 43 (1104) Kaina 2,80 Lt / 0,81 Eur

D a i l ē | M u z i k a | T e a t r a s | Š o k i s | K i n a s

Mieli skaitytojai,

Visuose „Lietuvos pašto“ skyriuose iki gruodžio 19 d. vyksta laikraščių ir žurnalų prenumerata 2015 metams. Nepraleiskite progos kas savaitę skaityti „7 meno dienas“, kurios pačios ateis į Jūsų namus.

Savaitraščio kaina kioskuose – 2,80 Lt / 0,81 Eur, o prenumeratoriams – 2,20 Lt / 0,64 Eur.

Prenumeratos kaina 1 mėn. – 9,50 Lt / 2,75 Eur, 6 mėn. – 57 Lt / 16,50 Eur, metams – 95 Lt / 27,51 Eur.

„Kino“ žurnalo 1 numerio prenumeratos kaina – 7 Lt / 2,03 Eur, pusmečiui – 14 Lt / 4,05 Eur, metams – 28 Lt / 8,11 Eur.

Prenumeruodami mūsų leidinius palaikote mūsų darbą. Prenumeratą galite užsisakyti ir internetu.

2

Koncertai Veronikai Vitaitei

4

Festivalis Alytuje „Tegyvuoja komedija!“

Ernesto ir Liudo Parulskių meno projektas

4

Naujas filmas apie Yves'q Saint-Laurent'q

Krzesztofo Pastoro „Spragtukas“

M. Aleksos nuotr.

„Spragtukas“ vakar ir šiandien

Helmutas Šabasevičius kalbina choreografą Elegijų Bukaičių

Lapkričio 21, 22 ir 23 d. Lietuvos nacionaliniame operos ir baletu teatre įvyko premjeriniai Piotro Čaikovskio baletu „Spragtukas“ spektakliai. Tai – naujausias Lietuvos baletu trupės meno vadovo Krzesztofo Pastoro darbas, sukurtas Lietuvos šokėjams atsižvelgiant į jų individualybes. Spektaklis visai šeimai šliajasi prie tradicinės šio baletu interpretavimo tradicijos – remiasi klasikinio baletu leksika, išradęgiomis pantomimos scenomis ir raiškiais sceniniais vaizdais, kuriuos sukūrė scenografas ir kostiumų dailininkas Viačeslavas Okunevas. Tarp jo siūlomų dekoracijų – ir Vilniaus panorama, skatinanti išvaizduoti, jog stebuklingi E.T.A. Hoffmanno pasakos nuotykiai galėjo vykti Lie tuvos sostinėje. Dar viena įdomi detalė – vaikiškos Mari svajonės čia siejamos ne vien su žaislų ir saldumynų šalimi, bet įgauna konkretesnį akcentą: paskutinio veiksmo di vertimentas ir Mari bei Spragtuko, virtusio Princu, ductas vyksta teatre, o scenos gale tviska kickvieno ba-

letomano ir baletu artisto svajonės – Paryžiaus operos – fojé interjeras. Kaip jau esame įpratę, Pastoro formuo jamo repertuario spektakliuose darbo atsiranda ne tik pripažintiems Lietuvos baletu solistams, bet ir jauniems šokėjams, tad „Spragtukas“ sulaikys ne tik vaikų ir jų tėvų, bet ir baletu kultūra besidominčių profesionalų dėmesio, ir prie šio spektaklio bus dar ne viena proga sugrįžti.

Isijautus į jaukią Štalbaumų namų atmosferą, sukurtą pirmame veiksmے, kur Kalėdų laukimo nuotaika dalijasi kelios kartos, verta atsigrežti į šio spektaklio istoriją, kuri oje svarbių vietų užima vyresniosios kartos choreografo Elegijaus Bukaičio kūryba. Kaip choreografo Broniaus Kelbausko asistentas jis aktyviai dalyvavo kuriant antrąjį pastatymą Lietuvos nacionaliniame operos ir baletu teatre 1963-aisiais, o po dešimtmečio ėmësi savos, originalios dramaturginės ir choreografinės spektaklio redakcijos. Spektaklis, sukurtas senojoje teatro scenoje

J. Basanavičiaus gatvėje, netrukus buvo pritaikytas ir naujajai scenai – išnaudojant jos techninės galimybės, tad E. Bukaičio prisiminimai vertin gi ir minint dabartinių teatro rūmų keturiasdešimtmetį.

Gerbiamas maestro, ką Jums reiškia „Spragtuko“ muzika?

Piotro Čaikovskio „Spragtukas“ mane visą laiką jaudino ir jaudins, nes jo mišlė neįminta. Tai partitūra-simfonija, atsiradusi kaip atgaila už nuodėmes. Man tai pasakojo muzikos partitūros analizės dėstytojas Nikolajaus Rimskio-Korsakovo konservatorijoje Anatolijus Dmitrijevas, Boriso Asafjevo auklėtinis ir globotinis.

Kodėl 1963-aisiais buvo nuspręsta įtraukti „Spragtuką“ į mūsų baletu repertuarą?

Pirmajį „Spragtuką“ Vilniuje buvo galima statyti, nes atsirado profesionalių šokėjų, galinčių šokti to-

NUKELTA | 5 PSL.

Pakilti kuo aukščiau

Koncertai profesorės Veronikos Vitaitės jubiliejui pažymėti

Aldona Eleonora Radvilaitė

Profesorės Veronikos Vitaitės 75-mečiui klausytojams buvo patieka daug puikios muzikos. Visą renginių ciklą lapkričio 26 ir 29 d. užbaigė koncertai Nacionalinėje filharmonijoje. Muzikos profesionalam bei melomanams žinoma šios iškilios visuomenininkės, daugybės svarbių pianistams renginių, konkursų organizatorės, žymios pedagogės, kurios fortepijono klasę baignė daugiau kaip 70 pianistų, veikla. Sunku įsivaizduoti, kaip ši nepaprastai energinga, negailinti jėgų organizacinei veiklai asmenybė sugebė kokybiškai, aukščiausiu profesiniu lygiu dirbtį pedagoginių darbą, įtrauktį savo auklėtinius į daugybę pastangų ir ištvermės reikalaujantį įtemptą tobulėjimo kelią ir dar rasti laiko savo pačios koncertinei veiklai. Cia pirmenybę teikė fortepijoniniam duetams. Nuo 1964 m. koncertavo su Andriumi Povilaičiu, vėliau su jaunriaū pianiste, puikia kamerinio muzikavimo profesionale Ramute Vaitkevičiute (duetas „Viva“). Dažnai duetu skambino su savo dukra, menine bendraminte Aleksandra Žvirblyte. V. Vitaitė neapsiribojo vien šia koncertinei veikla, mielai akompanavo puikiems smuikininkams Algirdui Stulgui, Raimundui Katiliui, dainininkėms Reginai Maciūtei, Irenai Laurušienei, koncertavo su Lietuvos orkestrais, dirigojamais Abelio Klenickio, Sauliaus Sondeckio, Jurgio Fledžinsko, Juozo Domarko, Margaritos Dvarionaitės, Pavelo Bernano, Mindaugo Piečiačio. Lietuvos radijuje įrašyta per 120 koncertų, išleista V. Vitaitės igrotų plakštelių. Pastaruoju metu ji skambina su dukra A. Žvirblyte ir beat-skleidžiančiu savo talentą jaunuojuoji pianistu, anūku Pauliumi Anderssonu. Pokalbyje su savo absolvente, humanitarinių mokslo daktare Daina Tamošaityte, profesorė yra pasakiusi: „Manau, kad svarbiausia ugdyti atlikėjo dvasią. Mes prisileiciame prie genijų, todėl, kad ir kokie talentingi būtume, privalom ne genijų iki sa-

Darius Mažintas, Guoda Gedvilaitė, Veronika Vitaitė, Martyna Jatkuskaitė ir Edvinas Minkštinas

A. RAKAUŠKO NUOTR.

vęs nuleisti, bet patys iki jo kuo aukščiau pakilti, kiekvienas pagal savo gebėjimus, atsidavimą, meilę. Būti muzikantu – išskirtinė laimė ir Dievo dovana.“

Koncerte „Puokštė profesorei“ (lapkričio 26 d.) dalyvavo keturi aktiniai koncertuojančios V. Vitaitės fortepijono klasės absolventai, daugybės įvairių konkursų nugalėtojai: Darius Mažintas, Guoda Gedvilaitė, Martyna Jatkuskaitė ir Edvinas Minkštinas, koncerto pabaigoje būsi savo profesorių pateikę dar vieną dovaną – visi keturi smagiai pa-skambinčių kūrinių diem fortėpijonais.

Talentinges pianistas Darius Mažintas kokybiškai itaigiai traktavo Johanno Sebastiano Bacho Partitą Nr. 2 e-moll (BWV 826). Dėmesingai buvo išklausytos lėtesnio judėjimo Alemanda, Kurantė. Gaila, kad dėl panašaus tempo, atliekamos su visais pakartojimais, jos skambėjo tarsi viena kitos pratešimas, be nuotaikų skirtumo. Gražiai ir prasmungai nuskambėjo Sarabanda. Charakteringos, pulsuojančios gyvybę buvo ir kitos siūtos dalys.

I sceną artistiškai ir žvaliai išbėgusi Guoda Gedvilaitė (dabar ji – Frankfurto prie Maino aukštosios muzikos mokyklos dėstytoja), veda tarptautinius meistriškumo kursus Lietuvoje ir Vokietijoje, yra tarptautinio fortepijoninės muzikos festivalio „Klavertage Bad Wildungen“ Vokietijoje meno vadovė) visiškai kitaip traktavo J.S. Bacho muziką. Jos „Prancūziskoji siuita“ Nr. 6 E-dur (BWV 817) skambėjo lengvai,

grakščiai, žaismingai. Atrodė, jog trapiame muzikiniame audinyje ji spalvingais šilkinių siūlais siuvinėja ornamentus. Žavūs, labai išradinė buvo daļių pakartojimai. Ypač artima Guodos prigimčiai argentiniečių kompozitoriaus Alberto Ginasteros keturių skirtingo charakterio daļių Sonata Nr. 1, op. 22. Kaip pasakė pati pianistė, jos stiprioji savybė – ritmas. Stebino, kaip nepaprastai atkyviai ji atkuria muzikos prasmes, žavėjo jos išskirtinis, uraganinis gyvybingumas atliekant sudėtingą argentinię šokių ritmika grįstas veržlias, gretos tėkmės dalis. Trečiąją – *Adagio molto appassionato* – G. Gedvilaitė traktavo impresionistiniu stiliumi, nuspalvino gražiausiais tembrais, astringai paskambino tik kulminaciją. Galima sakyti, jog atkurdamas kompozitoriaus užkoduotas muzikines idėjas Guoda skleidžia gyvenimo grožį ir džiaugsmą, kurio taip trūksta daugeliui šiuolaikinių žmonių.

Martyna Jatkuskaitė savo studijas pratęsė Guildhallo muzikos ir dramos mokykloje Londonė, ten prestižiniame konkurse laimėjo auksą medalį ir Didžiosios Britanijos portalo „Classic FM“ buvo pripažinta ryškiausiu jaunuoju talenti. Pasirodymu Vilniaus sceneje ji pasirinko Sergejaus Rachmaninovo trijų daļių Sonatą Nr. 2 b-moll, op. 36, kurioje atskleidė pasitikinčio savo gebėjimais žmogaus laikyseną, įgimtą ir kruopščiu darbu nušluftą techniką, racionalų mąstymą, puikią dėmesio koncentraciją, sug-

bėjimą kokybišku garsu ir plastiškai atliki lyrinio pobūdžio muziką arba su didžiulių užsidegimu, be neįreikalingos įtampos virtuoziškai skambinti kulminacinis epizodus.

Paskutinis grojo Edvinas Minkštinas – baigęs doktorantūros studijas Juilliardo muzikos akademijoje JAV, dabar jis yra Vašingtono konservatorijos profesorius bei LMTA, Pietų Karolinos, Džordžtauno ir kitų JAV universitetų kviečtinis profesorius, eina koncertinės organizacijos „Embassy Series“ direktores. J. Barry pavaduotojo pareigas, intensyviai koncertuoja įvairose pasaulyje. Koncerte jis paskambino tris visomis prasmėmis skirtingus kūrinius – virtuoziškai žarstę begalinius pasažus išplėtote Ferenco Lisztos transkripcijoje „Valse infernale“ iš Giacomo Meyerbeerio operos „Robert le Diable“ („Roberas velnias“), po to trapiai interpretavo Franzo Schuberto Impromptu Nr. 1 f-moll, op. 142, o pabaigai žaismingai ir grakščiai paberbė keletą Lietuvoje dar neskambėjusių amerikiečių džiazo pianisto ir kompozitoriaus Vince'o Guaraldi fragmentų iš muzikos animaciniams filmui „Berniukas vardu Čarlis Braunas“ („A Boy Named Charlie Brown“) pagal komiksų seriją „Niekūčiai“ („Peanuts“).

Symfoninės muzikos koncerte (lapkričio 29 d.) su Lietuvos nacionaliniu simfoniniu orkestru, diriguojušiu šio orkestro meno vadovo ir vyr. dirigento Juozu Domarko, skambino V. Vitaitės šeimos astovai – pati profesorė, jos duktė, taip pat profesorė A. Žvirblytė ir anūkas P. Anderssonas, o salėje jų su jaudiliu klausēsi vyriausiasios muzikantų bendrijos narys – V. Vitaitės vyras, choro dirigentas ir pedagogas Vytautas Žvirblis.

Paulius Anderssonas skambino S. Rachmaninovo trijų daļių Koncertą fortepijonui ir orkestrui Nr. 3 d-moll, op. 30, A. Žvirblytė atliko Césaro Francko „Simfonines variacijas“ fortepijonui ir orkestrui. Šventė užbaigė abi profesorės Camille'o Saint-Saenso „Žvérių karnavalu“ dviem fortepijonams ir orkestrui.

Paulius Anderssonas yra LMTA prof. Zbignevo Ibelhaupto klasės studentas, jau pelnęs aukščiausius apdovanojimus dylikoje tarptautinių konkursų, koncertavę daugybėje šalių solo ir su orkestra, dalyvavę žymių pasaulyje muzikų meistriškumo kursuose. Jam teko sunkiausia užduotis – paskambinti visomis prasmėmis sudėtingiausią programos kūrinių, reikalaujantį dvasinės stiprybės, didžiulės vidinės šilumos, meninės intuicijos, rusiškos natūros „platumos“, ką jau kalbėti apie didžiojo virtuozo S. Rachmaninovo interpretacijų jėgą bei techninės galimybes. Jaunam žmogui sunku tai įgyvendinti, be to, skambinant šalia patyrusiu ir brandžiu atlikėjui, beveik neįmanoma susilyginti su jomis meistriškumu ar poveikiu klausytojams. Laimei, šventiškai nusiteikusi publikai labai palankiai ir audringomis ovacijomis sveikino vienus atlikėjus. Maloniai nustebino P. Anderssono bisui labai ramiai, trapiai ir kokybišku garsu, aukštame registre dainingai, šviesiu tembru paskambintas S. Rachmaninovo Preliudas G-dur.

Keista, bet pradžioje net orkestras atrodė kiek sutrikęs ir grojo klampiai, aštriai, tik kulminacijose nuostabiausius S. Rachmaninovo muzikos episodus atliko ryškiai ir nuotaikingai. Daugybės tarptautinių konkursų laureatė, LMTA Fortepijono katedros profesorė, M.K. Čiurlionio menų mokyklos mokytoja ekspertė A. Žvirblytė labai plastiškai ir pakiliai traktavo bene tobuliausiu C. Francko opusu vadinas „Simfonines variacijas“, o tarsi kitas orkestras labai darniai talkino solistui. Pakiliai šviesią nuotaiką sukūrė ir „Žvérių karnavalu“ atlikėjai – V. Vitaitės ir A. Žvirblytės duetas bei Juozu Domarko dėmesingai vadovaujamas orkestras. Ryškios ir įtai- gios, meistriškai traktuojamos buvo visos pjesės „charakteristikos“. Ypač žavios – „Akvariumas“, „Gegutė“, „Paukščių narvas“. Sveikini- mu ir gėlių puokščių gausa užbaigė šventinį vakarą.

Neabejingumas mene

Smuikininko Aleksandro Livonto atminimo vakaras

Vytautė Markeliūnienė

Lapkritis – smuikininko Aleksandro Livonto (1920–1974) mėnuo: 20 d. prasidėjo jo neilga, bet kaitri žemės keliunė, o 12 d. – baigėsi. Dėsninga, kad šio mėnesio tékmėje dažniausiai ir prisimena tai, kas ypatingu būdu iprasmino sovietų okupacijos pradžioje Lietuvą atvykusio bei geritai šioje kultūrinėje terpéje pritapusio ir išigvenusio A. Livonto įvairialypę veiklą, – tą ryškiai paliudija tuo laiku vienas po

kito pasirodė Balio Dvariono, Stasio Vainiūno, Antano Račiūno, Vytauto Klovos, Eduardo Balsio, Juozo Karoso ir kitų kompozitorių kūrinių smuikui. Lapkričio 25 d. Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos Didžiojoje salėje įvyko A. Livontui skirtas vakaras, kuriamo į prasmingą koliažą susijungė maestro interpretacijų dokumentiniai vaizdo paliudimai, smuiko specialybės moksleiviams (2–9 klasė), mokytojos Ingos Gylytės, buvusių A. Livonto mokinės Kristinos Do-

markienės ir Audronės Sharp koncertas bei autentiškų prisiminimų riturnelė (jo koncertmeisterio Bernardo Vasiliausko, buvusios mokinės Editos Vasiliauskaitės, veiklos tyrinėtojo Donato Katkaus). Vakaro atlikėjams akompanavo Sigutė Gražinienė ir Irina Dombrovskaja. Be to, dalyvavo fleitininkas Vytautas Oškinis, vargonininkė Jūratė Landsbergytė. Būta ir ypatingu svečiu – A. Livonto bei Olgos Steinberg dukte Nina Livont bei nemažas būrys maestro klasės absolventų.

Beata Šmidienė, koncertmeisterė Sigutė Gražinienė ir jaunieji smuikininkai

J. ANUSAUSKIENĖS NUOTR.

Taip, dabartinei jauniausiajai smuikininkų kartai A. Livontas – gerokai nutolusios epochos asmenybė (juk minimas jo mirties 40-metis), tačiau jo atminimo gyvybingumas įvairiai atžvilgiais tebelieka aktualus vertybiniais požiūriais. Juk tai vienos tų pašauktinių, kuris visada turėjo daugybę rūpesčių, darbų ir juos darė labai noriai, aistrin-

NUKELTA | 3 PSL.

Grižtame prie muzikos

Pokalbis su kompozitore Hanna Kulenty „Muzikiniame pastiše“

Šį rudenį „Gaidos“ festivalyje viešo garsi lenkų kompozitorė Hanna Kulenty. Tarp Lenkijos ir Olandijos gyvenanti kūrėja laikoma viena įdomiausiai šiu dienų kompozitorių, rašančių orkestrui, tačiau jos kūrybos aruode – įvairių žanrų kūrinių, net dvi operos. Festivalyje „Gaida“ nuskambėjo penki įvairiai metais sukurti H. Kulenty opusai – „Part One“ simfoniniam orkestrui, „Crossing Lines“ smuikui, klarnetui ir fortepijonui, „E-motions“ akordeonui, styginių orkestrui ir mušamiesiems, „GG Concerto“ klavesinui ir styginių orkestrui bei Koncertas trimitui ir orkestrui, vyko susitikimas su menininkė. Lietuvos radijo „Klasikos“ kanalo laidai „Muzikinis pastišas“ kompozitorė išskė savo mintis apie kūrybą. H. Kulenty kalbino **Marius Šinkūnas**, atsakymus iš lenkų kalbos išvertė ir spaudai parengė **Beata Baublinskienė**.

Estate laisvai kurianti kompozitorę, gyvenant iš kūrinių užsakymų, kūrybinių stipendijų. Tai yra ta laisvė, kurios tarsi sieka kiekvienas kūrėjas, tačiau ji nesuteikia jokių garantijų.

Nežinau kitokios būsenos. Muzika man buvo svarbiausia, viso kito atsiaskiau, t.y. pasakiau sau, jei man seksis kurti muziką, tai ir kursiu, o gyvenimas parodė, kad sekasi. Planas B – kaip uždirbtini pinigų – galį egzistuoti, bet kompozicija visuomet buvo mano aistra, hobis, svajonė, ji pildosi. Taigi esu laisva ir tikiu, kad kaskart rašydama naują kūrinių nuolat brėstu, man muzikos vis negana. Negaliu palyginti su kitokia būsena, nes visą gyvenimą esu laisva.

O gal menininkui reikia sukrėtimo, praradimo, kažkokiu gyvenimiškų dalykų, kad jis suprastų, kad privalo kurti, kad tai – jo pašaukimas?

Sukrétimai žmogų iš tiesų keičia, galime tą pastebėti žvelgdami į vienokus, išgyvenusius koncentracijos stovyklas, patyrusius artimų žmonių mirtį arba karą. Tokie vaikai greičiau suauga. Tik kaip padaryti, kad

A. Švedo nuotr.

net ir nepatyres tragedijos nuolat brėstum? Reikia mąstyti, daug mąstyti, stebeti gyvenimą, daryti išvadas. Tiesa, gyvenime aš taip pat patyriau tragediją, bet muziką rašiau dar iki tol, sakyime, gana stiprią, dinamišką. Taigi manys galbūt tiesiog gyvena „sema dvasia“ arba poreikiis išreikštį tą energiją.

Kaip manote, ar moteris kūryboje tokia pat nenuspējama, kaip, pavyzdžiu, prie vairo?

Manau, kad emocija, talentas neprikluso nuo to, ar esi moteris, ar vyras. Turiu du vaikus – sūnų ir dukrą, ir pirmasis sūnaus žodis iš tiesų buvo ne „mama“ ar „tėtė“, bet „ratas“. Vyrai galbūt išties jaučia didesnį poreikį technikai, bet aš to ne- taikyčiau muzikai, nes tai vis dėlto yra menas. Tam tiesiog reikia pašaukimo, talento, turėti ką pasakyti, o svarbiausia – intuicijos, ne tik įvaldyti amatą. Iš tiesų man nelabai rūpi, ar kūrinių parašė kompozitorius, ar kompozitorė, svarbu, kad kūrinių būtų geras. Juk yra nemažai vyrų, kurie rašo prastą muziką. O jei jau užsiminėte apie vairavimą, patyriau autoavariją, dėl to daugiau nebevairuoju. Bet, pavyzdžiu, slidinėjau.

Ar sutinkumėte, kad grožis ir liūdesys – tai vienas ir tas pats?

Na, galiausiai vienas kito nepa- neigia. Filosofijoje yra tokios sąvo- kos kaip tiesa, meilė, bet visa tai iš- eina tarsi iš vieno šaltinio. Néra džiaugsmo be liūdesio ir liūdesio be džiaugsmo; néra gėrio be blogio. Viskas remiasi trauka ir pusiausvyra. Man muzikoje, kaip apskritai gy- venime, svarbiausia yra pusiausvyra, harmonija.

Ar jaučiate, kad jūsų kūrybinėse lygtyste daugėja nežinomujų – kaip sakoma, kuo giliau į mišką, tuo daugiau medžių?

Taip, bet tuoj pat bandau tuos medžius pažinti. Nebijau citi į miš- ką, išbandytī ką nors nauja, nutolti nuo to, ką jau žinau ar esu įvaldžiu- si. Man patinka eksperimentuoti. Pavyzdžiu, šiai metais rašiau muziką filmui. Tai visai kitoks muzikos rašymas – pagal vaizdus. Esu paten- kinta, režisierius taip pat – nuolat ko nors mokausi.

Kas jums yra atskaitos taškas kūry- boje?

Kai per vieną akimirksnį pajun- tu višą kūrinių energiją. O po to jau vyksta tos energijos nagrinėjimas, išdėliojimas į „elementariaspas da- leles“. Lėtas įsitikalus, dar lėtes- nis užrašymas, nes jis užima laiko. Kūrybą skatina tam tikras nekantru- mas. Bet kūrinių turiu galvoje ir iš karto užrašau į „švarasti“, rašikliu, beveik be jokių taisymų – nuo A iki Ž. Nenaudoju kompiuterio. Kai ra- šai ranka, emocija iš galvos per ran- ką tiesiai srūva į partitūrą. Laimei, nuolat turi užsakymų, višą laiką ra- šau. Antai dabar pabaigiau 6-ąjį styginių kvartetą, kurio premierą Leip- cigo kvartetas birželį grieš Londono. Prieš pat šį kūrinių pabaigiau Trečiąjį koncertą trimitui ir orkestrui. Padė- jau du brūkšnius – džiaugsmas, o po kelių dienų – jau kitas kūrinių. Man būtų blogiausia, jei neturėčiau už- sakymų ir nerašyčiau.

Juk menininkas turėtų kurti ką nori, ir staiga atsiranda užsakymas – parašykite kantatą ar pan. Ar jūsų tai netrikdo?

Visiškai ne. Juk rašoma tam tik- riems instrumentams. Taigi, turiu į tai atsižvelgti. Manote, jei man pa- tinka fortepijonas ir esu laisva, tai turėčiau rašyti tik fortepijonui? Tai neturi nieko bendra su laisve. Man patinka pažinti kokį nors naują in- strumentą. Tarkim, susidomėjau akordeonu ir – valio! – parašau kū- rinį akordeonui. Bet kuriuo atveju rašau savo muziką, niekas man nediktuoja. Visiškai nerašau vadina- mosios festivalinės muzikos – šiuo- laikinio avangardo, kai nesvarbu, kokia pavardė, ar autorius iš Len- kijos, Rusijos, Italijos ar Prancūzijos, vi tiek muzika skamba vieno- da. Jei taip kurčiau arba jei turėčiau sekti mada, nebūčiau laisva. Rašau savo muziką, ji visuomet atpažista- ma. Net kai kūria filmui pagal vaiz- dus, žmonės sakė, kad mano muzika buvo atpažista pagal charakterin- gą skambesį ir muzikos energiją – ga- na plėšrią, agresyvią plėtotę, neži- nau, kaip tai įvardinti. Atpažistemų bruozų yra harmonijoje – bitonalu- mas, tam tikras siurrealizmas. Ir tai yra mano laisvė. O koks instrumen- tas atlieka ir kokia kūrinių trukmė, jau ne taip svarbu.

Kalbinami kūrėjai ištaria „raktinius žodžius“. Kai kuriems tai yra Dievas, dvasia, jūs keliskart paminėjote žodį siurrealizmas.

Taip, aš savo muziką pavadinčiau siurrealio. Kas yra siurrealizmas? Tai lyg ir realizmas, bet iš tiesų – ne. Kažkas kita, tam tikras neatitinkimas. Mano muzikos plėtotę kartą kažkas palygino su dviem važiuojančiais traukiniais, vienas iš jų – tai tonalu- mas, o kitas – muzika, kur panaši į pirmą traukinį, bet nuvažiavo į kitą pusę. Lyg skaitytum atbulai. Kūry- boje naudojau daug spektrinės mu- zikos. Apie siurrealizmą kalbėjau turėdama omeny, kad mano muzi- ka nėra tonali, gal ją galima apibū- dinti „siurtonalamo“ savoka. Dar galima pavadinti „siurnatūralizmu“ – tai pagarba gamtai, biologiniams ne- tik žmogaus, bet apskritai gyvenimo Žemėje dėsniams. Kaip kvėpavimas, kaip tam tikra pusiausvyra. Pavyzdžiu, kas yra Dievas? Juk tai né- ra kažkoks ponas aukštynėbė, kuris baudžia, teisia ir apdovanoja. Tai tam tikra energijos sankampa, suba- lansuota pasaulyje. Negalime su- vokti, kas yra mirtis, kol gyvenime ji mums yra nepažini. Mums atrodo, kad tai blogai, nes su mirtimi baigiasi gyvenimas čia. O gal visas blogis yra šiame pasaulyje?

Daug kūrybos patenka į istorinį sąvartyną. Kompozitoriai kuria, o paskui tie kūrinių dingsta iš at- minties. Nuo ko tai priklauso?

Manau, kad tikras kūrėjas turi už- siimti kūrybą, o juo tikintys vadybi- ninkai, rėmėjai turi ji globoti ir at- likti už jį visą papildomą darbą. Yra kompozitoriai, kurie patys visur ei- na į praeinā, sutvarko savo reikalius. Bet taip pat yra kūrėjų, kurie iš prigimties labai jautrūs, negeba taip

prasimūsti ir tarsi išnyksta. Tam tik- ru metu jų kūryba sugrižta – kai žmonės jau būna sotūs muzikos, ku- rios tiesiog nebenori klausytis, ir jiems reikia kažko naujo, kitokio, gaivaus. Antai ansamblis „Spectra“ koncerte dirigentas Filipas Rathé, užimdamas publikos dėmesį, kol buvo perstatomi instrumentai sce- noje, pasakojo apie belgų kompo- zitoriu Karelą Goeyvaertsą. Jis jau mirė, bet kadaise rašė avangardiniu Stockhausen, Boulez stiliumi, vėliau padarė pertrauką, po kurios gržo prie, sakyime, „tikros“ mu- zikos. Nuskambėjo tokia mintis, jog serializmas buvo reikalingas tam, kad galėtume atverti duris į naują erdvę, pažvelgti į muziką lyg iš kito kambario, o vėliau į tą kambarį su- gržti, bet jau su kita patirtimi. Da- bar iš tiesų muzika tampa „muzika- lesnė“. Galbūt žmonėms buvo pabodus tradicija, tačiau nepamirš- kime, kad jis yra mumyse, kad turime gerbti gamtos tvarką, o ypač mu- zikoje. Taigi, manau, gerai pasakytą, jog serializmas mums atvėrė duris į kitų galimybų pažinimą, o dabar jau galime sąmoningai rinktis ir gržti prie muzikos.

Gimė kitokios politinės santvar- kos šalyje, nei gyvenate dabar. Ar tai kaip nors atispindėjo Jūsų kūryboje tada ir dabar?

Aš neturėjau kompleksų, kad esu moteris. Mat jei būčiau gimusi Olandijoje arba kur nors Anglijoje, būtų kitaip – žinau, kad moterys kompozitorės ten turėjo keblumų dėl lyties. Aš tik vėliau tą pastebė- jau, jau gyvendama Vakaruose, bet kadangi Lenkijoje buvome užsiemę kuo kitu nei feminizmas – kovoje- me su komunizmu, tai tų dalykų ne- pastebėjome. Beje, kaip moters kompozitorės pavyzdys buvau kvie- čiamā į daugelį šalių, nors kartais toks padalijimas festivaliuose mane erzina. O dėl politinės sistemos, tai, be abejio, simpatizuoju dabartinei.

„Gaidos“ festivalyje atlikti penki jūsų kūrinių. Ar yra juos jungianti idėja?

Tai skirtingu laikotarių kūrinių. Bet labiausiai muzikoje mane domina laiko problema, kitaip tariant, ilgo ir trumpo laikų derinimas. Tai galima išgirsti kūrinyje „E-motions“ akordeonui, styginiams ir mušamiesiems, naujausiai iš mano kūrinių, pristatytu „Gaidoje“. Kas jungia visus šiuos kūrinius? Mu- zikos charakteris, plėtotimo pobū- dis, kai grubesni, agresyvesni, greiti motyvai nuolat evoliucionuoja; mano muzika yra gana dinamiška, kū- rinių – arkos formos. Visada yra pradžia, plėtotė, kulminacija ir pa- baiga. Mes žinome tik linijinį laiką, o aš išsivaizduoju, kad įmanoma ke- letas gyvenimų vienu metu. Tai yra ta metafizika, kuri mane nuolat traukia.

PARENGĖ
BEATA BAUBLINSKIENĖ

ATKELTA IŠ 2 PSL.

gai – dirbdamas aktyvų pedago- garbą, daug koncertuodamas, ska- tindamas lietuvių kompozitorius ra- šyti muziką smuikui – solo, su for- tepijonu ar orkestru, redaguodamas tuos naujus kūrinius, grodamas jū premjeras. Tai buvo apsisprendę žmogus, iš visų pasirinkimų didžiausią prioritetą bekompromisiškai teikės rėmėjams muzikos menui. A. Livonto veikla sykiu primena ir galinę Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos praeities peda- gogikos tradiciją, kurioje kaip jo mokiniai subrendo Raimundas Ka- tilius, Dana Pomerancaitė, Beata Šmidtienė ir daug kitų. Pastaroji li- gi šiol dirba smuiko mokykloje Čiur- lionio mokykloje, šioje srityje Lie-

tuos mastu jau seniai savo įgūdžiai yra įgijusi ekspertės vardą. B. Šmid- tiénės dėka Livonto tradicija ir šian- dien Čiurlionio mokykloje gyva, jos dėka konkretizavosi ir šis atminimo vakaras, kuriamo skambėjo bemaž vien šios pedagogės parentų moks- leivių atliekami lietuvių kompozito- rių kūrinių, redaguoti A. Livonto. Šio žymaus smuikininko atmini- mo tąsa – tai ir tam tikri atlikėjai iš- pareigojimai, tarpt kūrių – būti ne vien savo ambicijų tarnu, bet ir jaus- ti šiuolaikinės muzikos pulsą, ska- tinant jo tvinkinių aktyvumą. Šias nuostatas perėmės R. Katilius, kaip ir A. Livontas, neskirstė koncertų į sunkius ir nereikšmingus, į kultūri- nėse sostinėse ar provincijoje vykstančius. Vėliau R. Katilius saky: „Visi koncertai yra skirtiniai ir ne- buvo tokio, prieš kurį nesijaudin-

Iš ko ir apie ką juokiamės

Teatru festivalis Alytuje „Tegyvuojas komedija!“

Rasa Vasinauskaitė

Lapkričio 22 d. Alytaus miesto teatre baigėsi trečasis teatru festivalis „Tegyvuojas komedija!“ Per daugiau nei dvi savaites buvo parodytos 15 spektaklių, tarp kurių – „Korniag“ teatro iš Baltarusijos šokio spektaklis „Latentiniai virai“ ir Baltstogės Aleksandro Węgierko dramos teatro „Revizorius“ pagal Nikolajaus Gogolio komediją (rež. Jacek Labryk). Deja, lenkų spektaklio, kuris daugeliui paliko įspūdį, pamatyti nepavyko, tačiau kūrėjų žodžiai programėlėje intrigavo ir atrodė iškalbingi: „Tikrasis Gogolio komedijos herojus yra baimė. Praradimo baimė. „Svetimo“ baimė. Mes nuolat ieškome priešų ir puoselėjame savo baimes, kurių pagrindas yra mūsų pačių rūpesčiai ir silpnybės. Ko šiandien bijo lenkai? Kokį Revizorių sau jie sukurs šį kartą?“

Apie festivalio sumanymą ir specificką rašią pernykštęje „Lietuvos scenoje“ (Nr. 4). Buval malonai nustebinta, kad organizatoriai pakvietė ir šimtmet. Prisipažinsiu, važiuoju čia ne tik pažiūrėti nematyti mūsų teatrų spektaklių, bet ir pamatyti, kaip tie spektakliai atrodo ne savo scenose, kaip juos vertina kiti žiūrovai, apskritai – kas yra komedija ir kodėl šis žanras, šiandien gerokai pasikeičęs, vis dar reikalingas, o gal kaip tik jo laikas praėjo? Gal mes, kitaip nei lenkai, atsiuvinome su mūsų baimėmis ir nebeturime jokių silpnybių, kad ne tik iš jų pasijuoktume, bet ir ieškume jų priežasčių? Iš smalsumo perskaityti Vilniaus mažajame teatre Gabrieles Tuminaitės statyto Nikolajaus Erdmano „Savižudžio“ anonsą: „Erdmano pjesei išsako, labai tiksliai įvardija baimes. Ji tinkama ieškančiam ir trokštančiam dvainio apsilvalymo, išsilaisvinimo nuo baimės, nekokybiskų žmonių santykų, negatyvios informacijos srauto“; taip pat Rusų dramos teatre Rolando Atkočiūno statyto Michailo Bulgakovo „Zoikos buto“ reklaminių aprašą: „Kostiumuotų intermedijų kaleidoskopas, gyvenimiškų paraodoksų virtinė ir groteskiški charakteriai – visa tai atspindi prieškario sovietinės Rusijos NEP-o (Naujosios ekonominės politikos) laikotarpi, t.y. trumpą laisvosios rinkos suklestėjimo periodą. Tuomet ypatingo polėkio žmonės, nujausdami atokvėpio laikinumą, stačia galva nerdavo į beatodairiškų pramogų ir aistrų siautulį, apie tai ir šios komedijos siužetas..“ Pasirodo, ižvelgiame tiesiogines sąsajas ir galėtume kalbėti apie mūsų baimes, apie savo dabarties jaunesnas, tačiau vis tiek grežiamės į autorius ir pjesei laiką ir arba lipdome saloniui videvilius, arba dar kartą modeliuojame teatro teatre klišes, kurios, nors ir sukelia juoką, taip ir lieka abstrakčiomis, geriau ar blogiau suvaidintomis teatriniemis schemomis. Ar komedija mūsų scenose yra pasmerktā tik tolomis ir nekaltoms aliuzijoms?

„Trys mylimos“

Z. STANKEVIČIENĖS NUOTR.

Spektaklius į Alytaus festivalį jokiuoju atrenka patys teatrai. Ir nuo jų priklauso, kokie spektakliai bus parodytai, ar apskritai teatrai ką nors atvež. Festivalio pavadinimas daugelį supainioja – kai kuriems atrodo, kad komedijos jų repertuarė nėra, kai kurie atveža net ir tokius spektaklius, kurie su komedija turi mažai ką bendro. Taip nutiko su ši met rodyta Mario Fratti „Sesuo“, kurią Kauno mažajame teatre pastatė šviesios atminties jaunas režisierius Artūras Žukauskas, taip pat Šiaulių dramos teatro „Dibuko“, statytu Raimundo Banionio. Pernai laimėjė gerausio spektaklio nominacija (Marcelio Pagnolio „Duon-

„Dibuko“ motyvais. Tornovickis iš Anskio pasiskolinio veikėjų vardus ir legendą apie dibuką, tačiau draminių veiksmų, nepaisant gausybės zongų, subuitino ir sutelkė į jaunutes Lėjos, į kurias persikelia jos mylimojo Choneno dvasia, išlaisvinimo intrigą. Deja, ir spektaklis, kuriame mirguliuoja vaizdo projekcijos (taip Šagalio paveikslai ar jų fragmentai, tai žydų geto kadrai), atminčių žadina kabantys antkapiai (scenografas Sergejus Bocullo), skamba kupinos nerimo dainos (kompozitorius Faustas Latėnas), neįveikia realistinės stilistikos, lieka „siužeto“ atpasakojimo lygmenye.

Apskritai šiek tiek festivalyje rodyti

„Demokratija“

D. MATVEJEVO NUOTR.

„Be adresu. Be pavadinimo“

FESTIVALIO RENGEJŲ NUOTR.

kepio žmona“, geriausiu aktoriumi išrinktas Sigitas Jakubauskas, šiomet šiauliaiečiai pristatė naujausią darbą – „mistišę muzikinę dramą“ pagal rašytojo ir poeto Aleksejaus Tornovickio (Aleks. Tarn., g. 1955) pjese, kurta garsiojo Simono Ansiko (Šlomo Zelinvelio Rappoporto)

Kauno dramos teatro „Tegyvuojas Bušonas“ pagal Jeano Dello ir Geraldo Sibleyro pjese apie europinių lėšų panaudojimą miniatiūriniam kaiimelyje (rež. Ričardas Vitkaitis), Panevėžio Juozo Miltinio teatro Jeano Poiret „Beprotiškas savaitgalis“ (rež. Albinas Keleris) apie vyro,

žmonos ir meilužės santykų trikampį, Cezario Graužinio ir „cezario grupės“ „Viskas arba nieko“, „Atviro rato“ „Meilė trims apelsinams“ pagal Carlo Gozzi (rež. Aidas Girotis), Geraldo Sibleyro „Vėjas topolių viršūnėsc“ (rež. Rolandas Atkočiūnas), „Domino“ teatro Floriano Zellero „Tiesa“ (rež. Marcinas Slawinskis), Šilutės kamerinio teatro „Antrininkas“ pagal Erico Elice'o ir Riger Rees pjese (rež. Sergejus Paciukas) kėlė dvejopus įspūdžius. Viena vertus, tai labai skirtingi, ivairias lyrinės ar kaukių komedijos formas variuojantys spektakliai, antra vertus, atsidūrė vienos šalia kito, išsidėliojo į virtinę vidutiniškų, inertinių darbų, žadinius ne juoką, o greičiau nusivylimą. Kartais tikrai sunku pasakyti, kodėl vienas ar kitas kūrinius patraukė statytojų dėmesi – ar todėl, kad suviliojo šmaikštūs ir lengvai įgyvendinami pjesių dialogai, ar jis patenkino pačių kūrėjų, aktorių poreikius. Pavyzdžiui, „Bušonas“ ir „Beprotiškas savaitgalis“ – ne pirmus metus rodomi režisūriai aktorių darbai, ir abu galėtų žaižaruoti lengvumu, išmone ir azartu, tačiau nors pirmasis ir išlaido tam tikra meninė forma, kuria nedviprasmiškas sąsajas, antrasis atrodo tarsi atkeliavęs iš apdulkėjusių teatro sandelių – štampu rinkinių murzino scenovaizdžio fone. Be to, tai, kas smagu ir linksma patiemis kūrėjams, pavyzdžiui, spektakliuose „Viskas arba nieko“ arba „Meilė trims apelsinams“, kelia nuobudulį įsivaizduojamų aliuzijų ar numanomų nuorodų nesuprantantiesiems žiūrovams. Visa tai tik patvirtina, kad komedija – labai įnorinės žanras, o kūrybos džiaugsmas ar artistikumas gali turėti net atvirkštinių poveikį.

Kad ir kaip būtų, festivalio kontekste Algirdo Latėno Jaunimo teatre statytos Žemaitės „Trys mylimos“ ir Nacionalinio dramos teatre Pauliaus Ignatavičiaus režisuota Mindaugo Nastaravičiaus „Demokratija“ virto savotiškomis komedijos galimybų ribomis – šviesios ir nuskaidrinančios, kur juoką iškelia ne tik nacionalinio charakterio ypatumai, bet ir nešablioniškai, muzikalių ir tarmiškai prakalbintas atminčių žinomas tekstas, ir tamsios, keliančios siaubą, nes čia humoras neatsiejamas nuo kasdienė tikrovę persmelkusio ir žmogaus pavidala deformavusio absurdo. Būtent festivalis man reabilitavo „Demokratiją“: iki šiol ausis rėžusi necenzūrinė kalba, ryškūs tipai, suvelta ir pritempta situacija, juolab nevaldoma agresija ir įtūžis, tampantys varomajos veiksmo jėga, virto svarbiausios jos priviloma greta „politiškai korektiškų“, žaidžiančių ir užsižaidžiančių kitų spektaklių. Tiesa, tai, kad itin aštri „Demokratijos“ intencija ne visiems priimtina, parodė festivalio komisijos apdovanojimai – geriausiu šiųmetė festivalio režisieriumi ir spektakliu pripažinti Latėnas ir „Trys mylimos“ (čia vai-

dinant Jonė Dambrauskaitė pelnė geriausios aktorės apdovanojimą; geriausiu aktoriumi išrinktas Algirdas Gradauskas, „Demokratijoje“ suvaidinę elektriką Algį). Už „Tris mylimas“ daugiausia balsų atidavė ir labiausiai jiems patikusi spektaklių rinkę žiūrovai.

Festivali pradėjo Alytaus miesto teatro aktorės Inesos Pilvelytės „Be adreso. Be pavadinimo“, statytas pagal Jurgio Kunčino autobiografinius apsakymus, apybraižas, eilėraščius. Užbaigė – Neringos Varneiliytės ir Vitalijos Mockevičiūtės „Dzūkių vakaras“. Jautrus, jauno žmogaus brandos kelią pasakojantis spektaklis virto ir paties rašytojo, ir Alytaus miesto netolimos istorijos refleksija: aktoriai ir režisierė subtiliai ir juvelyriškai prisilietė prie šaknų, vaikystės, giminų namų temos, tarsi sakytų, kad visko, ką atsinešame į pasaulį, kaip gyvename ir kuo tampane, šaltinis yra čia – vaikiškose svajonėse ir džiaugsmuose, pirmosiose nuoskaudose ir išbandymuose. Na o šmaikštusis „Dzūkių vakaras“, aktorėms tarmiškai pasakojant dzūkiškas sakmes ir legendas, virstant tai dvim keliais amžius žmonių pasaulį stebinčiomis ir viena su kita besikivirčiančiomis laumėmis, tai savo istorijų veikėjais, juolab palydint šiuos pasakojimus dainomis bei gyvai Dariaus Mockevičiaus ir Pauliaus Kovalenko atlikama muzika, įkvėpę tiek energijos, kad jos būtų užtekę dar ir trečiai festivalio savaitei. Gal tikrai dzūkai turėtų ypatingą humorą jausmą, kylantį iš pačios jų prigimties, dainų ir tauštosakos, kad sugalvojo štai tokį, turbūt vienintelį pasaulyje komedijų festivalį?..

Komedija (kad ir kokios būtų šio žanro variacijos) neatsiejama nuo atpažinimo, už kažką ar prieš kažką suvienijančių emocijų. Garsioji finalinė Gogolio „Revizoriaus“ replika „Iš ko juokiatės? Iš savęs juokiatė!“ šiandien kaip niekad aktuali – ji gali priartinti bet kokio laiko ir epochos kūrinių, suteikti jam naują turinį. Manyčiau, kad vienas Alytaus festivalio tikslu – sugražinti komedijai jos tikraja – kritinė – vertė, ir galima tik įsivaizduoti, kokiu galingu užtaisus festivalis virstų, jei po vienu stogu savaitei ar dviem sukvietų Lietuvos teatrus ne tik atpalaiduojančiam, bet ir mąstyti, vertinti skatinančiam juokui. Alytaus festivalis dar labai jaunas, dar tik ieško savo išskirtinumo ir savyntemo tarp kitų regioninių renginių, juolab turi ir tiesioginį konkurentą – Dalios Tamulevičiūtės festivalį Varcėnoje, kasmet besiplečiantį ir dauginanti ne tik rodomų spektaklių, bet ir kūrėjų apdovanojimų skaičių. Tad po pirmųjų išbandymų, įrodžiusių, kad „Tegyvuojas komedija!“ reikalinga, turėtų ateiti ir paties festivalio apsisprendimo laikas – ar jis tiks tenkins žiūrovų lūkesčius, ar atvirkštai, žadins naujas ir netiketas patirtis.

„Spragtukas“ vakar ir šiandien

ATKELTA IŠ 1 PSL.

kį spektaklį. Charakterinių šokėjų Lietuvos baletu trupėje buvo, bet gerai paruošti klasikiniai šokėjai atsirado tik 1959 metais, kai lietuvių grupė gržo iš Leningrado choreografijos mokyklos (dabar – Agripininos Vaganovos klasikinio baletu akademija Sankt Peterburge). Mašos partiją paruošė Leokadija Aškelovičiūtė, Genovaitė Samaitytė ir Pranutė Sargūnaitė, princi buvo Česlovas Žebrauskas, Viačeslavas Nikulajevas, Henrikas Kunavičius. Mes su Sargūnaite buvom Kelbausko asistentai. Kelbauskas sukūrė tėvų, pelių, kareivių šokius, mizanscenas, o mes pastatėme Snaigų sceną. Kinų šokį (jį šokau aš ir Natalija Kairienė), rusų „Trepaką“, piemenelių *Pas de trois*, Gėlių valsą – pagal Vasilijaus Vainonenon choreografiją. Mašos ir Princos duetas taip pat buvo pastatytas pagal Vainoneną – Mašo šoko ne tik su Princu, bet ir su keturių kavalieriais, tarp užuomina. Pirmą kartą spektaklyje dalyvavo M.K. Čiurlionio menų mokyklos Choreografijos skyriaus moksleivai – jie šoko snaiges, nes trūko baletu artistų. Spektaklio finalas buvo paprastas – Maša pabunda ir skuba prie eglutės.

Prisiminkime Jūsų „Spragtuko“ istoriją...

1964 metais pradėjau mokyti choreografijos Nikolajaus Rimskio-Korsakovo konservatorijoje tuometiniame Leningrade ir tapau baletmeisterio choreografo Igorio Belskio asistentu, kai jis statė „Spragtuką“ Leningrado Mažajame (dabar – Michailo) teatre. Tame spektaklyje vaidinėta Spragtuką-kareivėlę, kovojančią su Peliu karaliumi. Mažajame teatre šokau iki 1973 m.: Arkliuką kupriuką, Petrušką, Vizirį Kara Krajeko baletu „Septynios gražuolės“. Kartu su Belskiu analizavome „Spragtuko“ partitūrą, aš pasiūliau keletą idėjų (pavyzdžiu, akcentuoti laužytą Spragtuko plastiką ir kt.) – būtent jas ir įgyvendinau 1973-aisiais dar senajame mūsų Operos ir baletu teatre.

Tai buvo simfoninio spektaklio principas su išskirtomis Mašos, Droselmajerio, trijų Spragtukų (lėlės, Mašos svajonės ir princu) linijomis. Spektaklio pagrindas buvo Snaigų paveikslas – spektaklis prasidėjo dylikos snaigų šokiu grojant uvertūrai, dekoracijų, vaizduojan-

čių snaigų sūkurį, fone. Jokių buitinų akcentų! Per šią pūgą į šventę skuba Droselmajeris. Librete mes nepasakojome istorijos – spektaklį aiškinome trumpais sakiniuose apibūdindami scenas. Lėlių teatre – dramaturginė preambulė: žiurkė įkanda princui, jis pavirsta Spragtuku. Šiame spektaklyje nebuvo butaforijos, lovų – Maša apsivelka naktinius marškinus, ir prasideda burtau: išmuša vidurnaktį, iš laikrodžio su pelėda pasirodo Droselmajeris, jis atveda peles, o kyanti eglė pradeda muzikinę Mašos temą. Auganti eglutė – Vainoneno idėja, nes muzikoje parašyta, kiek ji turi augti. Tokį sprendimą pasiūlėme ir Kelbausko spektaklyje. Pelės buvo su kaukėmis, bet uodegos sprendimą man padiktavo atsikintumas. Kartą teatro koridoriuje prasilenkėme su dirigentu Chaimu Potašinsku, kuris čia diriguoti spektaklio ir jau vilkėjo fraką. Pašaukiau jį: „Chaimai Lazarevičiau!“ Jis staigiai atsisuko, suplazdėjo jo frako skvernai – ir pamačiau uodegą. Todėl paprašiau Songailaitės padaryti pelių kostiumus iš frakų, tili be rankovių. Uodegų nemėgau nuo Leningrado lai-

tukui keliaujant į Sidabrinę varveklį karalystę tolimoje slinkdavo miesto panorama. Tuo metu sukdavosi scena, joje – šešiolika įvairių kompozicijų pagal klasikinio baletu pozas (tek šokėjų dalyvavo divertimento). Ant vidurinio rato, kuris sukonis i priešingą pusę – pelės, viduryje – pelių karalius. Tai buvo mirusiu lėlių ir Droselmajerio burtų karalystė.

Po to vykdavo Spragtuko ir Peliu karaliaus mūšis, o nugalėjus pelių karalių Spragtukas virsdavo Princu, pasikeisdavo scenovaizdis. Divertimento šoko dvi poros ispanų, indų šokį atlikdavo Elena Švedaj arba Jolanta Biliūnaitė, toliau buvo piemėlio ir keturių avelių šokis *a la Auguste Vestris* (garsus XVIII a. prancūzų baletu šokėjas, – H. Š.), šią choreografinę temą grįsta šuoliais, plėtojau Princu variacijos. Buvo ir rusiška trikinkė su vadeliotoju. Sidabrimiame valse vėl išryškėjo snaigų tema: šoko aštuonių kordebaletu poros, centre – ketvertukas. Duetą princes ir Maša šoko vieni, bet visa sidabrinė grupė spektaklyje dalyvavo kaip akompanimentas. Visą šio „Spragtuko“ choreografiją sukūriau pats, tik Snaigų sceną pastačiau pagal

Elegijus Bukaitis (Droselmajeris) baletė „Spragtukas“. 1975 m.

NUOTRAUKA IŠ ASMENINIO ARCHYVO

Nors spektaklį prisimenu labai miglotai (mačiau jį gal šeštuoje klasėje, ir labiausiai įstrigo kylančios eglės vaizdas, kuris, stebint spektaklį iš kažkurius antrojo balkono ložės, atrodė labai efektinai), žinau, kad spektaklyje vengėte pasakojimo, veiksmo iliustravimo...

Mano mokytojas Fiodoras Lopuchovas visą laiką ragino spektaklio formos ieškoti muzikoje, o ne buityje. Tuo mes ir skyrėmės nuo Maskvos teatro instituto – kaip mes vadindavome, „Dvasinės parazitologijos instituto“, nes jie daugiausia remėsi literatūra, propagavo „drambaleto“ kryptį. Lopuchovas ir savo kuriai surinko Valstybinėje Nikolajaus Rimskio-Korsakovo konservatorijoje – kad mokyti statyti pagal partitūrą. Jis sakydavo: „Geriau nušvilpimas nei abejingumas.“ Konservatorijoje taip pat dėstė Leonidas Jakobsonas, įkūrės trupę „Choreografinės miniatiūros“, kurioje šoko ir mūsų baletinė Jelena Švedaj. Muzikinės dramaturgijos analizę dėstė Anatolijus Dmitrijevas, kuris labai vertino Eduardo Balsio „Eglės žalčių karalienės“ partitūrą.

Mano spektaklio pabaigoje Maša skuba prie eglutės, pamato nukritusi Spragtuką, o tuo metu ateina Droselmajeris su savo sūnėnu – taigi Maša atsiduria tarp lėlės ir tikro žmogaus, tarp vaikiško ir suaugusių pasaulio; paėmusi lėlę, ji bėga į žiūrovus ir lieka prieš užsiskleidusią uždangą. Savo „Spragtuko“ partitūrą išskirsiau 365 dienoms – viskas buvo labai tiksliai suskaičiuota, žiūrovų dėmesys labai įtemptas.

Kokie Jūsų įspūdžiai po naujojo „Spragtuko“ premjeros?

Naujasis mūsų teatre pastatytas

„Spragtukas“ man patiko, nors Krzysztofas Pastorius jį sukūrė neanalizuodamas jo muzikinės dramaturgijos. Šis spektaklis pastatytas pirmiausiai galvojant apie žiūrovus vaikus.

Spektaklyje gražiai pradedamas Gėlių valsas, bet jis suskaldo solistų pora. Plastinio nuoseklumo trūksta ne tik valsui, bet ir *adagio*: prasideja Mari ir Princu duetas, bet scenoje nieko nelieka. Kam jie šoka? Čaikovskio muzika girdima visu gražumu, labai vykusios Viačeslavovo Okunevo dekoracijos; yra nemažai butaforijos, bet toks baletmeisterio sumanymas. Tik kartais buitinės mizanscenos trukdo klaujti muzikos. Man atrodo, kad pasirinkę tokį sprendimą choreografas kovojo pats su savimi; pavyzdžiu, statydamas pelių scenas jis galėjo labiau išnaudoti savo choreografijos plastinį bražą, tai būtų kontrastas klasikinės choreografijos scenoms. O dabar Peliu karalienės plastika tokia pati kaip ir Mari, tik ana su pelės kauke. Ir gaila mūsų gražių šokęjų, kurios turi slėpti veidus (*jou-kiasi*).

Vis dėlto manau, kad šis spektaklis gerokai įdomesnis nei tas, kurį turėjome iki šiol. Be to, geri atlikėjai, labai disciplinuota, lanksti, atsidavusi, kultūringa trupė. Manau, kad šis spektaklis gyvuos ilgai. Jis labai naudingas trupei ir yra puikia dovana vaikams. Neturejau tėvų, todėl labai gerai žinau, ką vaikui reiškia „Spragtuke“ patiriami dvasiniai išgyvenimai.

Dėkoju už pokalbij.

KALBĖJOSI
HELMUTAS ŠABASEVIČIUS

M. ALEKSO NUOTRAUKOS

Krzysztofo Pastoro „Spragtukas“

kų – kai šokdavau pelę, man būdavo sarmata prieš mergaites dėl tos „įstatyto“ uodegos...

Kokiomis naujomis idėjomis praturtinote spektaklį, perkélus jį į naują, dabartinę teatro sceną?

Kai spektaklis buvo perkeltas į naujus rūmus, buvo padidintos Reginos Songailaitės dekoracijos (naujoms nebuvu pinigu), spektaklyje šoko daugiau artistų (trupė papildė keturiolika šokėjų). Antrasis veiksmas prasidėdavo iš orkestro duobės pakelus muzikantus, jie palengva leisdavosi, o Mašai ir Spragtukui keliaujant į Sidabrinę varveklį karalystę tolimoje slinkdavo miesto panorama. Tuo metu sukdavosi scena, joje – šešiolika įvairių kompozicijų pagal klasikinio baletu pozas (tek šokėjų dalyvavo divertimento). Ant vidurinio rato, kuris sukonis i priešingą pusę – pelės, viduryje – pelių karalius. Tai buvo mirusiu lėlių ir Droselmajerio burtų karalystė.

Vainoneno sukurtą choreografinę architektoniką ir stilium, naudodamas kitokius judesius.

Šiame spektaklyje šoko Nina Antonova, Antanina Pirmaitienė, Leokadija Aškelovičiūtė, Svetlana Masišiūnaitė, Jonas Katakinas, Vytautas Kudžma, Raimundas Minderis. Peliu karalių šoko Vytautas Brazdylis – jis čia labai tiko – ir Alfonsas Leonavičius, ši linija irgi buvo sprendžiamā vien choreografinėmis priemonėmis. Nuostabus Droselmajeris buvo Voldemaras Chlebinskas. O syki, vienam Droselmajeriams susirugs, ši vaidmenį teko atlifkti pačiam.

Profesorė ir miesto medinukai

Nijolė Lukšionytė (1954–2014)

Ingirda Veliutė

2014 m. lapkričio 28-ąją užgeso profesorė, menotyrinkė, Nacionalinės premijos laureatė Nijolė Lukšionytė. Aukštos Petrašiūnų pušys priglaudė dar vieną kūrybingą, aktyvią ir ambicingą kūrėją.

Profesorė gimė 1954 m. balandžio 30 d. Klaipėdos rajone. Dėl santūraus ir tvirtos žemaitiško būdo ji kryptingai siekė savo užsibrėžtų tikslų. Tiesa, žemaičiuojant ją pavyko išgirsti vienintelį kartą, bet man tai buvo dar vienas nepažintas jos daugalybės asmenybės štrichas.

Sovietmečiu carizmo architektūros tyrimų tematika nebuvo itin populiarė, tačiau tai buvo jos mokslišnių tyrimų niša. 1984 m. Sajunginiame menotyros institute Maskvoje N. Lukšionytė apgynė menotyros kandidato disertaciją „Lietuvos architektūros stilistinė raida 1820–1920 m.“. Už kruopščiai parengtą monografiją „Gubernijos laikotarpis Kauno architektūroje – svarbiavusi pastatai ir jų kūrėjai: 1843–1915“ dar ilgai bus dėkingi šiuo laikotarpiu bendomintys skaitojojai.

Nuo 1977 iki 2001 m. su nedidelėmis pertraukomis dirbdama moksline bendradarbe Lietuvos statybos ir architektūros MTI, ji dalyvavo rengiant Lietuvos kultūros paminklų sąvadą, tyrinėjo XIX–XX a. Lic-

Nijolė Lukšionytė

tuvos dvarų ir bažnyčių architektūrą. Straipsnių ir knygų rašymas bei leidybos projektai buvo tik dalis mėgtų N. Lukšionytės veiklų.

Po Lietuvos Neprikalauomybės atkūrimo N. Lukšionytė aktyviai išsijungė į paminklotvarkos sajūdį. Atgimimo laikotarpiu populiarioje spaudoje paskelbė keliasdešimt straipsnių apie paveldo vertes ir išsaugojimą. Aktyviai išsijungė į ekspertinių veiklą, buvo daugelio įvairaus rango komisių, susijusių su architektūros

paveldo saugojimu, narė. Moksliinė parengė per 80 paveldosauginių ekspertizų. Daug savo kūrybinės potencijos ji atidavė kartu su kitais ekspertais rengdama „Kauno Žaliakalnio istorinės dalies (U31) apsaugos reglamentą“ (2002) ir „Kauno miesto savivaldybės 1-ojo Žaliakalnio kultūrinio draustinio specialiojo plano pagrindžiamą dalį: Kultūrinio draustinio teritorijos tyrimai, paveldosauginių verčių nustatymas ir pasiūlymai saugojimui“ (2007). Šie tyri-

mai paskatinėjają aktyviau domėtis medinių miesto paveldu.

Nesinori, o gal ir nėra tikslu vardinti visų draugijų, kurioms ji priklausė, ir visų apdovanojimų, kuriuos gavo per savo intensyvią mokslišnę veiklą. Ją pačią labiausiai džiugino bendradavimas su žmonėmis – labai žymiais architektais, menotyrinkais, paveldosaugininkais, dailininkais ir visai paprastais medinukų gyventojais. „Čia mūsų profesorė, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatė“, – teko ne kartą nugirsti Žaliakalnyje. „O mano namas yra vačiau aprašytas“, – rodydama profesorės knygą pasakojo viena senučiukė, kai profesorė kartu su magistrantais tyrinėjo Kauno Naujamiestį. Akademinei profesorės veiklai aptarti reikia atskiro straipsnio, tačiau niekam ne paslapstis, kad ji buvo ne tik griežta, bet ir labai kūrybinga, įvairius inovatyvius metodus taikanti dėstytoja.

Ieškodami informacijos apie Tekstilės biennialę, greičiausiai surasite ir Virginiją Vitkiencę, jei domėsėtes stiklo ir keramikos meno parodomis, pastebėsite Raimondą Simanaitienę, jei fotografija – Gintarą Česonį. Vaidą Almonaitę-Navickienę, jei UNESCO – Mariją Drėmaitytę. Tai vos keliai buvę mokiniai, tokii mokslo ir kūrybos liepsneliai, kurioms užsidegti padėjo profesorė, Lietuvoje kur kas

daugiau. Išvardindama vos kelis net rizikuoju užsitrauktį kieno nors nemalonę. Tačiau mano mintis veda į tai, jog plačios profesorės pažiūros, gilius profesinis pasiruošimas leido jai vadovauti skirtingo pobūdžio darbams ir projektams.

Kalbant apie projektus, reikia paminėti ir darbus, kurie ilgainiui į šoną nustūmė net jos tyrinėtą carizmo architektūrą. Pastarausiais metais kartu su savo studentais, savanoriais ir kolegomis N. Lukšionytė buvo aktyviai išsitraukusi į Kauno miesto medinio paveldo dokumentavimo veiklą, inicijavo duomenų bazés ir svetainės www.archimedede.lt kūrimą, konsultavo medinių namų gyventojus saugojimo ir tvarkybos klausimais. Vėlgi pasirinkusi daugelio pamirštą aptriušusį miesto medinukų tematiką, ji ieškojo autentiškų perlukų ten, kur, rodos, tėra tik griūvančios sienos ir kreivi langai. Iki paskutinės gyvenimo akimirkos profesorė buvo paskendusi savo kūrybinėje ir profesinėje veikloje.

Laipteliais pro Alpinistų kalnelį, tada smėlėtu pušų spylgiais nubartytu takeliu pro kitus žymius žmones... Gal bent kartą metuose aplankytis užsuks buvę draugai, kolegos, tie, su kuriais intelektualiai ginčijosi ir kuriuos mylėjo. Džiaugiamės, kad buvo leista mokytis ir dirbtis greta profesorės.

Maldingumo pratybos

Andriaus Kviliūno paroda Bažnytinio paveldo muziejuje

Kestutis Šapoka

Michelangelo Caravaggio šventųjų paveikslams pozavo girtuokliai ir prostitutčiai. Andriaus Kviliūno videokūrybai taip pat artimas panasus „proletarinis“ principas. Antai Bažnytinio paveldo muzieje jis eksponuoja gyvuosius šventųjų paveikslus, kurių prototipu yra jis pats arba jo pažįstami. Parodos kuratorė, Bažnytinio paveldo muziejaus direktoriė Sigita Maslauskaite-Mažlienė vykusių parinko ir pati menininką, ir kontekstą parodai. Iš tiesų, Andrius Kviliūnas – vienas autentiškiausių mūsų menininkų, tarsi atgailaujantis nusidėjėlis kartojojantis „Sveika Marija, malonės pilnoji... Melsk už mus, nusidėjelius...“ Kviliūno videofilmai – tarsi mažytės stigmos, be to, savo filmuose menininkas dažnai remiasi savotiška „kilpa“ – (pasi)kartojimu, tarsi rožančiaus vėrinio principu. „Sigita Maslauskaite manės paklauso: „Kodel šventieji?“ Bandau atsakyti. Kuo toliau, tuo labiau man atrodo, kad menininko veikla yra ribota ir labai žemėska. Menininkai bando sukurti nemirtingumo mitą materialiomis priemonėmis. Mane dabar daug labiau domina beprotiška idėja, „kaip tapti šventuoju?“ ir ištvirtinti nematerialiajame žmonijos pavelde. (...) Po linksmbybiu – lašelinės ligo-

ninėje ir vėlesni darbingumo priešpuliai, kai gali ištisas paras filmuoti, montuoti videofilmą, tapyti. Savotiškas nuolatinis savęs neigimas, o paskui bandys padaryti ką nors pozityvaus, kad pateisinčiau savo paklydimus.“

Šioje parodoje Kviliūnas supina subjektivius ir kultūros istorijos turinius. Vis dėlto neapsimeta nei šventas, nei perdėm nuodėmingas, kartu nesistengia „demaskuoti“ religijos kaip „opiumo liaudžiai“ (tai buvo ypač populiaru tarp mūsų šiuolaikinio meno atstovų (i) 10-aja-me dešimtmetyje). Šventieji ir tam tikra (est)etinė sistema, jos tradicija Kviliūnu tampa medžiaga, kurią pasitelkus galima nuoširdžiai pamatyti apie gyvenimo prasmę, apie savo paskirtį šioje ašarų pakalnėje, kartu tai labai turtinga ikonografinė tradicija, kuria minta nesuskaičiuojama galybė dailinink(i)ų, šiuolaikinio meno atstovų. „Video-menininko“ vaizdų pasauluje veikiantys personažai žiūrovą provokuoją prisiminti kitus ilgaamžes tapybos ir literatūros istorijos heroinus: Caravaggio „Šv. Joną Krikštytoją“, „Šv. Matą“, „Šv. Paulių“, Artemisia Gentileschi „Juditą“, Georges’o de la Touro „Šv. Sebastijoną“, Jean Antoine’o Watteau „Piero, kadaise vadintą Žiliu“. Kaip tikras baroko dailininkas dėl kūrinių įtaigos ir vie-

no ar kito šventosios istorijos epi-zodo sudabartinimo A. Kviliūnas pasitelkia autoportretą, draugų ir artistinių figūras. Kitas dažnas videodarbų motyvas – atsirandančios ir vėl užgyjančios žaizdos, taip pat degančio ir negalinčio sudegti Mozės krūmo metafora.“

Religinės ikonografijos pavyzdžių videomene apstu, kad ir Billo Violos kūryboje. Kviliūnų nuo šlykštaičių violiško komercinio veidmaininimo gelbsti ir asmeninės, subjektivios erdvės pritraukimas, ir minėtas „proletarinis“ lygmuo, tarsi „užmušantis“ bet kokį estetinį veidmaininimą, konjunktūrą. Kviliūnas atėjęs iš gana religingos šeimos, taip pat regioninės, aukštaitiškos panevėžiųšnekto terpės, kurioje nėra sostinei būdingo pseudorafinuoto dekoratyvumo, veidmainiško lankstumo, apraizgančio intelektualiniais ir/ar instituciniais ornamentais bet kokį vaizdinį ar sąvoką. Netgi Kviliūno fantasmagoriškos videokompozicijos išlieka paradosai paprastos, žemiškos, tik nickada – lėkštos. Jose visada yra „žemės druskos“, tragikomiško skausmo, kitaip sakant – autentiškos motyvacijos.

Kviliūno gyviesiems paveikslams taip pat vykusių sudaro foną gretimai eksponuojama religinių paveikslėlių, arba abrozdėlių, paroda iš kun. Mozės Mitkevičiaus rinkinio

Andrius Kviliūnas, „Krikštas“. 2011 m.

A. Narusytės nuotr.

(parodos kuratorės Rita Pauliukienės, Skirmantė Smilingytė-Žeimienė). Skirtingi kontekstai, skirtinės medijos, tačiau abiejų parodų visuma kartu su muziejaus kontekstu susisluoksniuoja į „prasmų pyragą“. Turint omenyje Kviliūno „gyvuosius paveikslus“, abiejų parodų visuma užklausia krikščioniškosios ikonografijos tradiciją, formas ir turinius, šios tradicijos (ne)akтуalumą – kaip šią tradiciją reikėtų traktuoti? Tiesiog atsietai kaip tam tikrą kultūrinį paveldą, tam tikrą ideologinę represinę sistemą ar, priešingai, aktualaus tikėjimo kontekste? Kviliūnas, žinoma, tiesmuo atsakymo nesiulo, jo, ko gero, ir neieško, prieštaragingai keldamas „individualaus maldingumo“ klausimą, neperspaudamas nė į vieną ideologinę – „demaskavimo“ ar „besąlygiško įtikėjimo“ – pusę.

Paroda veikia iki 2015 m. sausio 3 d.

Bažnytinio paveldo muziejuje

(Šv. Mykolo g. 9, Vilnius)

Dirba antradieniais–šeštadieniais 11–18 val.

K A Č I U K A I G A L I L A I M Ę T I

Lyg ir akivaizdu, kad ginčas dėl Žaliojo tilto skulptūrų likimo nėra identiškas sąžinimam ir smagiam barniui dėl „Krantinės arkos“ grožio ar bjaurumo. Atsargų „lyg ir“ naudoju todėl, kad pagal išgales jidemai sekdamas tilto skulptūrų bylos giją, du kartus užfiksavau estetinius terminus. Vienas meno profesionalas praktikas pasakė, kad jos yra gražios, kita kartą profesionali meno tyriéja paminiéjo charakteringas migdolines akis Juozo Mikéno nulipdyto studentės figúroje.

Atmetus šiuos retus liudijimus, tenka pripažinti, kad ginčas vyksta tarp ideologijos ir, sakykim, antropologijos. Pirmųjų gretos vieningos – skulptūras reikia griauti, sovietinius tilto balvonus išvežti į Grūtą, ir taškas. Opozicinéje, antropologinéje puséje kontrargumentų spektras yra gerokai platesnis. Čia yra stiprus paveldosauginis pozitūris: skulptūros yra lietuviškos kultūros, kad ir kokia ji būtų, palikimas, ir ji naikinti barbariška. Kiti siulo skulptūras palikti prieš tai jas transformavus – juokingai nudaužius arba jréminus, ir šitaip sukūrus distanciją reagavimui. Treti norétu į Grūto parką išvežti tik Broniaus Pundžiaus lipdytą kareivių grupę, keliančią daugiausiai pykčio. Ją pašalinus, sako dalinio sprendimo mégėjai, dingtų ir Lietuvoje uždraustą sovietinių simbolinių problema bei atsirastų meninio žaidimo galimybę. Na, būtų galima elgtis panašiai, kaip tai daro londoniečiai Trafalgaro aikštėje su tuščiu ketvirti postamentu – kiekvienais metais ar net dažniau pastato po naują skulptūrą. Surengia konkursą, miestiečiai balsuoja, ekspertai nusprendžia, žiniasklaida smaginasi, nepatenkintieji nerūstauja, nes žino – skulptūra ant postamento stovés laikinai. Na, o ketvirti sako, kad prie skulptūrų priprato. Tokius ideologiniai griovėjai kaltina patekus į Stokholmo sindromo pinkles.

Peržvelgęs situaciją suprantu, kad ši priešprieša negali turėti diskusinės pabagos. Visi dalyviai naudoja skirtinį laukų irodymus, kurie niekada nebus išgirsti ar priimti kitoje stovykloje. Net tobuliausia ginčo strategija – oponento perrékimas – čia nesuveiks. Išeitys iš šios padėties yra trys – komfortiškas nieko nedarymas, nuobodžiai valingas valdžios sprendimas arba jégos demonstravimas ir, ja pademonstravus, ginčo laimėjimas. Pastarasis veiksmas neišsprendžiamo ginčo atveju yra korektiškiausias ir linksmiausias. Konflikty sprendimas jéga turi gilias civilizacines tradicijas ir daugybę atlikimo variantų: nuo žmogžudystės per sportą iki nugalėjimo turto. Štai ir šią savaitę stebim, kaip senojo pasaulio pinigai bando nugalėti šviežią agresiją. Lietuvos pinigai irgi turi gilias argumentacinių sveto tradicijas, kurias galima nesudėtingai perkelti ant Žaliojo tilto.

Tam reikia, kad savivaldybė arba Kultūros paveldo departamentas atidarytų dvi sąskaitas. I vieną pinigus neštų skulptūrų naikintojai, i kitą – jų saugotojai. Varžybos vyktų ribotą laiką, sumos, sukauptos abiejose sąskaitose, būtų matomas realiu laiku. Pasibaigus terminui daugiau pinigų sunėsusি ginčo pusė laimi, o jų priesininkai be sąlygiškai pripažista pralaimėjimą. Po kovos abiejų sąskaitų lėšos sujungiamos ir pa-

naudojamos skulptūrų nukėlimui arba jų restauravimui – tai priklausys, be abejo, nuo laimėjusios stovyklos tikslų.

Kelias dienas kiekviena tinkama proga testavau šią idėją tarp draugų, giminių, bendradarbių ir net menkai pažįstamų žmonių atsitiktiniuose susibūrimuose. Gavau daug įdomių duomenų. Labiausiai nustebino neutralių respondentų, kuriems visiškai nerūpi skulptūrų likimas, gausa. Tokių buvo ketvirtadalis. Dar vienas ketvirtadalis nuomonę apie skulptūras turėjo, bet ginti savo įsitikinimų pinigais nenorėjo. Likusi pusė į pasiūlytą hipotetinį žaidimą įsitraukė noriai ir, jei jis taptų realybe, pasirinktas sąskaitas papildytų nuo dešimties iki keturių šimtų litų. Beveik visi apklaustieji buvo arba įvairių sričių humanitarai, arba skaitmeninių darbų darytojai. Žinau, tai statistinis trūkumas, bet tiesiog nesutikau žmonių iš kitokių sričių.

Pasiteisindamas galiu pasakyti, kad amžiaus grupės buvo atstovaujamos beveik idealiai – nuo šeoliokis iki septyniasdešimties metų. Nors tai neturi didelės reikšmės: versti ar saugoti tilto skulptūras trokšta visi – ir jauni, ir seni. Profesinis pasiskirstymas buvo siek tiek aiškesnis – humanitarai labiau linkę saugoti, o skaitmenininkai – griauti, bet griežtos profesinės ribos nėra.

Siek tiek spustelėjės respondentus iššifravau dar vieną grupę žmonių, kuriuos vadiniu „einančiais mažesnės blogybės keliu“. Jų pasirinkimo logika man labai aiški ir artima. Jie nori išsaugoti skulptūras (ir dalyvauti pinigų lenktynėse) verčiami ateities baimės. Juk akivaizdu, sako jie, o aš pritariamai linkčioju, kad pašalinus skulptūras silpnas lietuviško visuomenininko stuburas neatlaikys ir iniciatyvos statyti naujas skulptūras ilgai laukti nereikës. Žinant monumentų atsiradimo Vilniuje patirtį, galima neabejoti, kad Žalajam tiltui bus pasiūlyti veidrodiniai buvusių skulptūrų teminių klonai. Tarkime, vietoj darbininko ir statybininko grupės atsiras kontoros darbuotojas su... na, greičiausiai vėl su statybininku, bet modernesniu. Vietoj sovietinių kareivių – Lietuvos kariai.

Žinoma, klonavimas gali būti ir netiesioginis – numanau, kad atsiras norų pastatyti kokių nors raičių skulptūras arba pagerbti Vilniui nusipelniusią žmonių atmimą. Bet kuriuo atveju tuščią pajedestalu ramybėje nepaliks, todėl bijantys estetinės katastrofos žmonės linkę išsaugoti ideologiškai svetimus, bet urbanistinės aplinkos neerzinančius kūrinius.

Kai jų palaikiai, ar pakeistų savo nuomone, jei ant tilto atsirastų ne klonai, o neutralios dekoratyvinės skulptūros – vazos su vaisiais, kompozicija su ežiukais ar – kodėl gi ne – su kačiukais, keliu akys sužibo. Taip, atsaké jie, kačiukai yra jéga. Ir jie, pagalvojau aš, teisūs. Nes néra pasaulyje tokio bjaurumo žmonių, kuriems nepatiktu kačiukų skulptūrėles. Juk jie beveik liūtai, o būtent jie ir statomi ant daugybės pasauolio tiltų postamentų.

Komentaras skambėjo LRT Radijo laidoje „Kultūros savaitė“.

Nuobodulys – šių dienų žmogaus būsena

Bertrand'as Bonello apie filmą „Sen Loranas. Stilius – tai aš“

Naujausias Bertrand'o Bonello filmas „Sen Loranas. Stilius – tai aš“, kaip ir visi ankstesnieji režisieriaus kūriniai, sulaukė prieštaringų vertinimų. Prie to prisišėjo ir konfliktas su Yves'o Saint-Laurent'o partneriu Pierre'u Bergé, jo draudimas režisierui naudotis dailininko archyvu, ir tais pačiais metais ekranuose pasirodės kitas – Jalilo Lespert'o biografinis filmas apie Saint-Laurent'ą. Tačiau būtent Bonello filmą Prancūzija siemet pristatė „Oskaram“. Pateikiame režisieriaus interviu leidiniams www.colta.ru, Ici.tf1.fr, „Le Figaro“ ištraukas.

Filme „Sen Loranas. Stilius – tai aš“ susikoncentravote į patį niūriusius dizainerio gyvenimo laikotarpį: nuopulis, narkotikai, nervų krizės. Du ankstesni Jūsų filmai „Porno-grafija“ ir „Kare“ taip pat rodo krizę patiriančius menininkus. Ar dėmesys tokioms būsenoms reiškia susidomėjimą krizių psychologija, ar jis greičiau formalus pobūdžio – domina klausimas, kaip sukurti filmą apie veikėją, kuris mažai kam pajęgus?

Negaliu pasakyti, kad tai pats niūriusias jo periodas, greičiau pasakyčiau, kad pats beprotiškiausias. Bet kartu ir pats kūrybiškiausias! Buvo įdomu parodyti kontrastą tarp didžiulio šio Saint-Laurent'o gyvenimo periodo kūrybingumo ir depresijos bei melancholijos, iš kurių jis tada buvo paniręs. Žinoma, mano ankstesniuose filmuose kartojasi tie nuopulis, aštrių krizių periodai, kuriuos kartkartėmis išgyvena kick-vienas, be kurių būtų sunku išsivaizduoti gyvenimą. Juk nėra nieko žmogiškesnio kaip šis dramatiškas kūrybinės katastrofos išgyvenimas, dvasisnis nuopulis, depresija.

Filmo pradžioje įtikinamai rodote YSL amato esmę – kaip jis elgiasi su audiniais, manekenų kūnais, tikraja to žodžio prasme vienu judesių transformuoja jų išvaizdą, figūras. Bet tai trunka kelias minutes, paskui visiškai pamirštate šią perspektivą. Kodėl?

Taip, man iš tikrujų buvo įdomu

Bertrand Bonello

pasekti evoliuciją: kaip vyksta procesas nuo idėjos atsradimo iki eskizo sukūrimo, kolekcijos pristatymo organizavimas. Visa ta virtuvė buvo įdomi. Žinoma, perskaiciau daugybę knygų, peržiūrėjau daug dokumentų šia tema. Bet filme turime rodyti meistro kūrinius, tai yra drabužius. Tam sukūrėme specialią ateljė, kur keturis mėnesius dirbo apie 20 modeliuotojų. Bet filme vis dėlto svarbiausia – ne kūrybinis pakilimas, o išsekimo pojūtis, nuolat persekiojės Saint-Laurent'ą. Stengiausi kurti filmą taip, kad rutuliojantis siužetui žiūrovas vis labiau išsimelktų į vidinį herojaus pasaulį, kad visi priartėtume prie jo dvasinių prieštaravimų. Juk jis labai anksti tapo žvaigžde, savo geriausius darbus – mondrianiškas suknelės, moterišką smokingą sukūrė dar karjeros pradžioje. Ir visų lūkesčiai „sukurti kažką dar genialesnio“, žinoma, jį be galio kankino.

Ar Jus domina nuobodulio, sustingusio laiko fenomenas? Tai ypatinai laiko tēkmei buvo skirtas Jūsų filmas „Prisiminimai iš viešnamio“. Naujame filme begalinės orgijos ir vakareliai, kuriuose dalyvauja YSL, greit pradeda atrodyti mirtinai nuobodūs.

Jūs labai tiksliai pasakėte. Man atrodo, kad nuobodulys – būdinusiai šiuolaikinio žmogaus būse-

na. Ji visada buvo, bet dabar ypač, matyt, todėl, kad viskuo persisotinta. Man įdomu stebeti, kaip žmonės kovoja su nuoboduliu. Juk būtent jis, kad ir kaip tai skambėtu paradoksaliai, pastumėja žmogus veikti. Turiu omenyje kūrybos impulsus. Manau, kad kūryba – vienintelė išeitis, juk šiuolaikiniams žmonėms prieinamos pramogos visai nesugeba pralinksinti. Ši para-doks filme mes ir matome.

Ar Jums neatrodė, kad grožis, kaip kultūros fenomenas, yra senamadiškas?

Grožio savoka, žinoma, evoliucionuoja. Anksčiau maniau, kad grožis – tai galimybė įkūnyti kokią nors idėją ir ją atitikt. Dabar manau, kad grožis – tik detalės ir smulmenos.

Ar gyvates Yves'o Saint-Laurent'o lovoje – tik halucinacija? Juk jis iš tikrujų nemiegojo su reptilijomis?

Gal protu neverta ieškoti atsakymo į šį klausimą. Tai paprasciausiai reikia pajusti. Gyvate – jo toteminis gyvūnas. Kaip dekoro elementą jas įvesdavo į savo eskizus, dažnai jas piečdavo ant sveikinimo atvirukų. Ši simbolij panaudojau kaip savo iškylą YSL vidinio pasaulio žymekli.

„Sen Loranas. Stilius – tai aš“ – ne

tik biografinė juosta, bet ir filmas apie monstrą, populiariosios kultūros objektą ir mutantą. Bet juk tai pirmiausia asmeniškas filmas?

Tiesybė, visada laikiau „Sen Loranas. Stilius – tai aš“ asmenišku filmu, o ne kino biografija. Tiesa sakant, žodis „monstras“ atsirado gana anksti ir skambėjo dažnai, bet aš jam suteikiu kilnį, beveik mitologiską prasmę. Yves'o Saint-Laurent'o, tapusio mitu, toks likimas, žinoma, jis siek tiek yra monstras. Norėjau jį parodyti ir apie jį galvoti būtent taip. Filmo herojus sako: „Sukūriau monstrą ir dabar turiu gyventi kartu su juo.“ Idėjau šią frazę į YSL lūpas, nors tai pasakė ne jis... Aš ją pavogiau iš Roger Federerio. Frazėje mane sudomino numanomas vieniušomo jausmas.

Tikrasis biografinio filmo sunkumas yra tikrovės diktatūra. Kai kuri filmą apie realų žmogų (taip dariau pirmą kartą), reikia būti teisingam, bet taip pat sugebėti meluoti. Antraip aktoriams teks vaidinti „Vikipedijos“ puslapį. Esu giliai išsitikenęs, kad reikia mokėti išrasti realybę, o ne ją reprodukuoti. Daugelis „Sen Loranas. Stilius – tai aš“ scenų yra sugalvotos, bet pasirėmus tikrove. Gal jos kilo iš frazės, gal iš vaizdinio arba ižyvio. Kurdamas vaidybinių filmų visa tai turi sugalvoti iš naujo, antraip jis nepavyks. Tikroji laisvė yra tik šioje kūrybos erdvėje.

Bet kam kurti filmą apie Yves'ą Saint-Laurent'ą, jei nesate biografinio kino gerbėjas?

Biografinius filmus tapo labai kodifikuoti žanru ir vis labiau primeina „Vikipediją“. Tačiau akumuliuota informacija dar nėra filmas: kuo daugiau norėsi parodyti, tuo mažiau papasakosi. Man buvo neįdomu rodyti išskirtinę asmenybę ar žvaigždę, paaškinant, kad iš tikrujų tai buvo normalus žmogus. Suprantu daugelio biografinių filmų kūrėjų norą sužadinti empatiją, bet aš neturėjau némenkiausio noro atskleisti paslapčių. Kine gražiausia yra būtent paslapčis. Mano tikslas buvo ne užmušti Saint-Laurent'o paslapčių, bet atvirkščiai, – ja pasinaudoti, prikurti.

Nerodote Saint-Laurent'o realiam pasaulyje...

Nefilmavau eksterjero dėl trijų priežasčių. Kad išvengčiau kadrų su to laikotarpio „Renault“ automobiliu, kurie viskam suteikia pigumo išspūdį. Dėl finansinių priežasčių, nes man patinka investuoti pinigus kitur. Pagaliau tam, kad uždaryčiau savo personažą, atkirsčiau ji nuo išorinio pasaulio ir realybės. Jis – burbulė, kuris taip pat yra jo beprotiškė. Tai mentalinė erdvė. Man buvo sunku išsivaizduoti ji einantį gatve. Priesingai, norėjau jį išimti iš pasaulio.

Pasirinkote 35 mm juostą, kad pabréžtumėt šį Saint Laurent'o pasaulio irealumą?

Dar ir kino juostos „grūdo“ groži, bet buvo ir kitas tikslas – žmonių koncentracija. Kai žinoma, kad kinu juosta reta ir brangiai kainuoja, filmavimo grupė maksimaliai susikaupia. Tai jaudina. Dirbant su skaitmenine kamera galima filmuoti visą dieną.

Jūsų filmai sukelia ypatingą jausmą – kuo daugiau juos žiūri, tuo labiau jie patinka, tuo daugiau įžvelgi juose to, ko nepastebėjai pirmą kartą.

Ne vienas žmogus yra sakęs, kad mano filmai patinka, kai pasižiuri juos iš naujo. Be abejo, taip atsinta-ka todėl, kad pirmą kartą žiūrint jie „išveda iš kelio“, juolab kad tada labiau sekia veiksmą. Nenoriu nuskambėti pretenzingai, bet mano filmai yra sudėtingi, juose daug paslepėtų dalykų, daugybė detalių, kurių negali pastebėti iškart.

Koks bus kitas Jūsų projekta?

Filmas vadinsis „Paryžius yra šventė“, jis bus visiška „Sen Loranas. Stilius – tai aš“ priešingybė – trumpos, maždaug pusantros valandos. Beveik veiksmo filmas. Jis pasakos apie jaunuolius, kurie Paryžiuje rengia teroristinius aktus ir randa užuovėjų didžiosiose parduotuvėse.

Kada vyksta šio filmo veiksmas?

Rytą.

PARENGĖ Ž. P.

Kronika

Turnerio prizas – Duncanui Campbellui

Prestižinis vaizduojamųjų menų apdovanojimas (ir 25 tūkstančiai svarų) siemet paskirtas Duncanui Campbellui. Turnerio prizas jis gavo už filmą „It for Others“, kuriamo sujungė archyvinę kino medžiagą ir choreografią Michaelo Clarko spektaklio vaizdus. Campbelas buvo ir bukmekeriai, ir kritikų favoritas.

Apdovanotas filmas 2013 m. buvo rodytas Venecijos bienalėje, škotų paviljone. Jis gimbė kaip atsakymas į 1953 m. Alaino Resnais ir Chriso Markero sukurtą filmą „Statulos taip pat miršta“, kuriamo buvo keliami kolonizacijos ir Afrikos

Duncan Campbell

meno komercionalizavimo klausimai. Campbelas norėjo vėl nufilmuoti Resnais ir Markero parodytas skulptūras, kurios saugomas Britų muziejuje, tačiau negavo leidimo. Todėl jis nufilmavo kolekcininkų rinką užplūdusius jų perdibinius. 54 minučių Cambello esė taip pat

kalbama apie konfliktą Šiaurės Airijoje ir 1972 m. žuvusį IRA kovojo Joc McCanną. Rodomi archyviniai jo laidotuvių kadrai ir kai kovotojo įvaizdį laikui bégant savasi populiarioji kultūra.

Keturiasdešimt dvejų Campbellas yra airis, bet studijavo, gyvena ir kuria Glazgc. Tai vienas originaliausiu šiuolaikinių menininkų, dirbančių su kino medija. Jis išgarsėjo novatorišku poziūriu į naraciją, dažnai jungia dokumentinį kiną ir vaidybiniu kino pasakojimo būdus. „Turner Prize 2014“ parodos kuratorė Lizzie Carey-Thomas taip apibūdino apdovanotą darbą: „Tai nėra menas apie meną, bet menas apie pašaujį ir visiems bendras patirtis, apie kurias kiekvienas gali turėti savo nuomonę.“

„It for Others“

Turnerio prizas skiriama D. Britanijoje gyvenantiems jaunesniems nei 50 metų menininkams už pasutinių metų kūrinių. Apdovanojimus dažnai lydi diskusijos apie šiuolaikinį meną. Turnerio laureatais

ra yra buvę Damienas Hirstas ir Tracey Emin. Pernai prizą gavo prancūzė Laure Prouvost, jos paroda netrukus bus surengta ir Lietuvoje.

„7MD“ INF.

Ieškant tapatybės

Krësle prie televizoriaus

Rolandas Emmerichas kûré filmus apie ateivius iš kosmoso („Žvaigždžių vartai“, „Nepriklausomybės diena“), klimato kaitą („Diena po rotojaus“), iš gelmių išlindusį monstру („Godzila“), pasaulio pabaiga („2012“). Ko gero, ta pati masinė kultūra bei jos gerbėjai ir pašnibždėjo režisieriu sukurti „Anonimą“ (TVI, švarkar, 5 d. 23.15). Juk ir juos domina ne vienam intelektualui iškilęs klausimas, kaip kažkoks beraščiu tėvų sūnus, aktorius Williamas Shakespeare'as galėjo sukurti tokius šedevrus. Ar jis iš tikrujų buvo genialus dramaturgas, ar už šios pardės slepiasi kažkas kitas?

Emmerichas, kaip populiarū ir brangių filmų režisierius, atsiaskę literatūrologų ir istorikų įrodymų ir pavertė filmą kažkuo, primenančiu „Delfi“ antraštę, pavyzdžiu, „Intymi moterų higiena: mitai ir faktai“ ar „Operai neabejingo garsenybės leido vakarą „Trubadūro“ premjeroje“. Ko gero, Emmerichui nėra didelio skirtumo, kas filmo herojus: Godzila, ateivis iš kosmoso ar Shakespeare'as, – visi jie vienodai žadina masinę vaizduotę, juolab kad poetas Edwardas de Vere (jam dažniausiai ir priskiriamas Williamo Shakespeare'o pseudonimas) karalienės Elžbietos I laikų Anglijoje jaučiasi lyg visai šiuolaikiškame politiniame gyvacių lizde. Poetą aristokratą suavidinę Rhysas Ifansas yra prisipažinęs, kad norėjo parodysti savo herojų seksualų („Davidas Bowie sutinka Karlą Lagerfeldą“). Deja, jam tenka visą filmą vaikščioti rūškanu veidu. Aristokratą kankina ir jo žmona, ir kūrybos procesas, ypač vidinių balsai. Be to, poetas

filme dar yra pavainikis karalienės sūnūs ir jos pavainikio kūdikio tėvas – koks politinis detektyvas be incesto? Trumpai tariant, gerbiama snobai, būkite pasirengę pažiūrėti jums skirtą filmą ir dar kartą sužinoti, kuo jus laiko televizijos programų planuotojai.

Man regis, idealų filmą snobams ateinantį trečiadienį (LRT Kultūra, 10 d. 23 val.) parodys „Elito kinas“. Tai madingo šiuolaikinio menininko ir kino režisierius Steve'o McQueeno „Gėda“. Filmo herojus – trisdešimtmetis Niujorko gyventojas ir reklamos specialistas Brendonas (Michael Fassbender) yra seksoholikas, leidžiantis gyvenimą naktiniuose klubuose, striptizo baruose ir pornografiniuose tinklalapiuose. Prieš jį negali atsilaikyti né viena mergina, bet ir šis herojus jaučiasi nelaimingas. Jis toks pat kankinys, kaip debiutinio režisieriaus filmo „Alkis“ veikėjas, IRA kovotojas, ar iškart po „Gėdos“ sukurto ir „Oska“ apdovanoto McQueeno filmo „12 vergovés metų“ herojai vergai. Tik Brendonas yra ne idėjos, o savo kūno vergas. Sunkią erotišnę Brendono kasdienybę sudrumsčia sesuo (Carrey Mulligan). McQueenas taip pat pažeria miglotų užuominą apie incestą, nors sesutė ir priwers heroju ašaroti, tiesa, visai dėl kitų priežasčių.

99 ekraninio laiko minutes žiūrėti tobulus ir gražius kadrus (režisierius nepamiršta, kad yra šiuolaikinis vaizdų menininkas), kvapą gniaužiančius Niujorko peizažus, stambius seksu užsiimančio žmogaus veido planus ir pajusti empatiją sunkiam seksualiniams Brendo-

no gyvenimui, suvokti taip uoliai režisieriaus pabrėžiamą jo tragediją bus sudėtinga, nes kontekstas ar psichologija McQueeną domina daug mažiau už dabar itin madingą kūno, kūniškumo temą, tad „Gėda“ vis dėlto – snobų malonumas.

Nesnobai, be abejo, rinksis filmus apie meilę ir detektyvus. Šiek tiek pasiek Stiego Larssonso trilogijos „Millenium“ gerbėjams. Šiąnakt TV3 (5 d. 23.50) rodo Davido Fincherio ekranizuotą pirmąją dalį „Mergina su drakono tatuiruote“ (2011), kurioje pagrindinius vaidmenis – tatuiruota keršto angelė, genialią programišę Lizbet ir progresyvų žurnalistą, kovotoją už tiesą Blumkvistą sukurę Roona Mara ir Danielis Craigas, TV1 (7 d. 21 val.) pradeda kartoti skandinaviškajį romano ekranizacijos variantą „Mergina su drakono tatuiruote“ (2009), kuriamė Lizbet Salander puikiai suvaidino Noomi Rapace. Larssonso gerbėjų (žinoma, ir manęs) netenkinis, matyt, nė viena ekranizacija, nes kiekvienas knygos personažus išsivaizduoja savaip, bet būkime teisingi – abi ekranizacijos profesionalios, gerai suvaidintos ir mažai kuo skiriasi. Nebent anti-buržuaziniu patosu.

Serialų mėgejus palepinis LRT. Penktadienį (5 d. 18.45) ji pradeda rodyti 2011 m. Briano Kirko sukurta mini serialą „Didieji lūkesčiai“. Taip ir nesugebėjau suskaičiuoti, keilta tai garsiojo Charleso Dickenso romano ekranizacija, bet keista našlaičio Pipo istorija, regis, nenuabis niekad.

Šeštadienį (6 d. 23.15) LRT pradės kitą miniseriālą – Uli Edelio pernai sukurta „Adlono viešbuti“. Šei-

„Gėda“

mos istorija“. Tai ir pasakojimas apie Berlyne, netoli Brandenburgo varčių, išskirti legendinį viešbutį (beje, nesenai jis vėl atvėrė duris), ir kartu kelionė laiku, juolab kad viešbučio istorija neatsiejama nuo dviejų šeimų ir keturių jų kartų likimo. Kai vokiečių televizijos kanalas ZDF rodė pirmą seriją, ją žiūrėjo 8,5 milijono žiūrovų.

Nostalgiją žadins ir Arūno Žebriūno 1982 m. Centrinės televizijos užsakymu sukurta keturių dalių serialas „Turtuolis, vargšas“ (TVI, 6 d. 21 val.). Nors tada visur populiarū Irwino Shaw romaną režisierius su scenaristu Sauliumi Tomu Kondrotu pritaikė sovietų žiūrovų mentalitetui ir tragiską vienos amerikiečių šeimos istoriją parodė taip, kad jis atitinkų sovietų propagandą, kas atspirs malonumui vėl pamatyti sudėtingus vaidmenis kuriančius Liubomirą Laucevičių, Rūtą Staliliūnaitę, Nelę Savičenko, Regimantą Adomaitį, Saulių Balandį, Remigiją Sabulį, Jūratę Onaitytę, Romualdą Ramanauską, Vytautą Tomkų, Juozą Budraitį, Gediminą Girdvainį? Nebent tie, kuriems užtenka, kad moterys meluoja geriau.

Tik jos ne visada meluoja. Štai Andrew Sipeso 1995 m. filmo „Sąžiningas žaidimas“ (BTV, švarkar, 5 d. 21.30) herojė advokatė Ketrin (Cindy Crawford) visai to neįtarda –

ma išipainiojo į buvusių KGB darbuotojų žaidimą. Ją reikia pašalinti, tačiau mergina sutinka taip pat prieš savo valią žaidime atsidūrusi detektyvą... Kitaip nei amerikiečiai, mes juk žinome, kad buvusių KGB darbuotojų nebūna, todėl filmas, regis, ir vėl aktualus.

Panašiai atsitiko ir su Tony Scott-to 1998 m. filmu „Valstybės priešas“ (LNK, 9 d. 22.10), kurio vienas personažų – aukštasis valdininkas (Will Smith) – tapo pavojingu nusikalteliui, ir valstybė pradėjo jį medžioti.

Keistos medžioklės objektu tapo ir Jaume's Collet-Serra psychologinio trilerio „Nežinomas“ (LNK, 7 d. 22.15) veikėjas. Atsibudės iš komos Berlyne, kur atvyko į gydytojų konferenciją, vyras (Liam Nesson) suvokia, kad kažkas pasisavino jo tapatybę, ir suprantą, kad niekas juo netiki, net žmona. Laimė, jo kelyje pasitaiko graži taksistė (Diana Kruger), kuri dar ir moka užjausti.

Žinoma, nenuleidžia rankų ir pats herojus, nuolat kartojantis sau ir kitiems: „Aš esu Martinas Harisas. Aš viską prisimenu. Išprotėjau ne aš, o visi kiti.“ Tie, kuriems panaušius žodžius tenka kartoti pirmiausia sau ir ne tokiomis dramatiškomis aplinkybėmis, manau, nenusivils.

Jūsų –
JONAS ŪBIS

Nauji filmai

„Sen Loranas. Stilius – tai aš“

Yves'as Saint-Laurent'as buvo genijus. Tuo nė per nago juodymą neabejoja Bertrand'as Bonello. Tačiau jis buvo, žinoma, dar ir žmogus. Todėl režisierius dizainerį rodo silpną, depresuotą, godų ir pasileidusį. Žodžiu, su visais paslydimais (ne tik ant podiumo). Bonello kuria portretą. Jis žino, ko reikia, kad portretas būtų spalvingas. Asmenybės neužteks. Reikia ir jos gyvenamo laiko dvasios. Viso to bus, nes jei nebūtų, tai koks čia portretas. Bet vienas interneto komentatorius taikliai pasakė: Saint-Laurent'as – ne Gandhis. Todėl dvi su puse valandos stebėti, kaip vargšas dizaineris išgyvena asmeninę ir kūrybos krizę, o finale triumfuoją ir mišta (tais atsitinka skirtinguose laikotarpiuose), labai užtrunka. Neuztruktę, jei režisieriu pavykta sukurti įsimintiną ir žmogaus, ir laikotarpio paveikslą. Deja, didinėti nepavyksta. Po seanso prisimene tik raukšlę Gaspard'o Ullielio skruoste. O jei įtempi atmintį – baltau ir raudonus skaičius per visą ekraną, žymintius svarbius dizainerio gyvenimo ir karjeros metus. Bet

kurdamas kūrėjo mitą režisierius akivaizdžiai stengési. Taip akivaizdžiai, kad net nesmagu.

Štai – vienas pirmųjų filmo epizodus. Dizainerio mados namai. Tyro darbinė rūmtis. Sukasi asistentai, siuvėjos ražo ir karpo audinius, viena apsiašaroja, nes ketvirtą kartą blosgai sudygsmiavo medžiagą. Bandyk iš naujo, pataria kolegė. Ši sukandus dantis bando, nes suprantą, kad dirba genijui. Saint-Laurent'o nematomė, sklando tik jo aura: šiapus ir anapus ekrano. Bet staiga pasigirsta klasikinė muzika. Ji skamba iš genijaus kabinetu. Jis ten, už sienos. Bonello prie jo tipena lėtai ir tyliai. Taip lėtai ir tyliai, kad visą filmą nepasišlenka né per centimetrą arčiau.

Bet filme apstu to, kas, matyt, turėtų portretui suteikti atspalvį, plotį ir gylį. Pavyzdžiu, minutę rodomi archyviniai kadrai. Riaušės Paryžiuje, Charles'io de Gaulle'io atsistatydiniemas, protestai, „Juodosios panteiros“, Sartre'as, de Beauvoi ir dar kažkas. Visko juose labai daug. Suprask, drabužių dizaineris gyveno neramu ir permanentu metu. Kas dar? Dar scenos, kai genijus rašo laiškus ne bet kam, o tokiam pačiam vienišiu Andy Warholui. Kažko trūksta? Paminkime Marią Callas. Dar kas nors? Pridėkime „Velvet Undergound“

muziką, kuri filmui, be abejo, suteikia reikiamas atmosferos. Viskas? Ne, Louis Garrelis vaidinamas Jacques'as de Bascheras dar kalba apie Karlą (na, tą Karlą). O kai prisikapstoma iki 8-ojo dešimtmecio, būtinai paminiamas Ulrike Meinhof teismas. Nes kitaip juk nebus laiko dvasios.

Tačiau kad ir kiek Bonello primintų politinių, istorinių ir kultūrinių kontekstų, jo Yves'as Saint-Laurent'as vis tiek tėra akiniuotas manekenas su platėjančiomis kelnėmis ir mandingais marškiniais, kurių kietai iškrakmolyta apykakle rizikuoją nusirėžti galvą. Bonello aprengė aktorius stilingais drabužiais, nurogimavo, apgyvendino prabangiuose interjeruose ir madinguose naktinuose klubuose, tačiau nepaliko erdvės vaidybai. Juk kam vaidinti gundymą, jei vietoj to galima į lovą mestelti gyvatę. Kam vaidinti vienatvę ar šlovės pabaigą, jei pakanka du kartus įvartyti aktorių į ryškiai raudoną kambarį su Budos statula ir auksinių daiktų kolekcija ir paprašyti: pačiupinėk to žibaničio daikto briauna, būk liūdnas. Viskas: prasmė priaugs kaip driežui uodega. Nepriauga.

Bonello nori kalbėti apie menininko likimą, bet tik nebyliai žiop-

čioja. Vienas paskutinių tokijų žiopitelėjimų – filmo pabaigoje. Helmuto Bergerio suvaidintas senas Yves'as Saint-Laurent'as per televizorių žūri Luchino Visconti „Dievų žlugimą“. Be abejo, simbolika, „daug sakanti“ scena. Kad būtų dar simbolika, rodomas epizodas su jaunu Bergeriu, vaidinančiu perversiškajį baroną Martiną von Esenbeką. Žodžiu, monstrą, kuo filme save pavadina ir pats Saint-Laurent'as. Ką daro Bonello? Jis kamera priartina Bergerio-Saint-Laurent'o veidu riedančias ašaras. Tikiu, kad režisierius šiuo „keliauksčiu“ intertekstu manė prabilstantis apie kūrėjo iš didžiosios raidės dekadansą (ir mados guru, ir aktoriaus). Tačiau kelias

„tiesiai per aplinkui“ išėjo pernelygi tiesmukai ir prikišamai.

Man Bertrand'ą Bonello ir jo filma „Sen Loranas. Stilius – tai aš“ („Saint-Laurent“, Prancūzija, 2014; tik lietuvių prilidplo tokias nevykušias paantraštės) geriausiai apibūdina žodžiai, kurie nuskambėjo dizaineriui žvelgiant į nežinomo dailininko paveikslą: „Jis nebandė pranokti temos.“ Tiesa, tai buvo to dailininko privilumas. Tačiau šiuos žodžius priartinant filmui, galima reziumuoti: Bonello nebandė pranokti kūrėjo mito temos. Jis nuobodžiai ją ilustravo. Nes nė per nago juodymą neabejojo – Yves'as Saint-Laurent'as buvo genijus.

GEDIMINAS KUKTA

Gruodžio 5 – 14

Parodos	M. Žilinsko dailės galerija	„7md“ rekomenduoja
VILNIUS	Dainius Liškevičiaus paroda „Labyrinthus“ Paroda „Kitas matymas“ nuo 5 d. – paroda „Parazitavimas ir mimikrija“	Dailė Galerijoje „Kairė–dešinė“ kuratorė Laima Kreivytė ir apie vienuolika menininkų (nes niekas nežino, kiek jų slėpiasi po grupės „Cooltūristės“ pavadinimui) atidarė „laivą plotą“, kuriame vyks ne tik paroda, bet ir performansi, skaitymai, improvizacijos. Ištaikius momentą, kai plote ramu, galima pažiūrėti, kas rūpi kūrėjoms, kai salygų nediktuoja jokia svetima galia, kai nereikia lenktyniauti iš tiesiog gera būti kartu. Paroda „Postidėja III“ veikia iki gruodžio 20-osių.
Nacionalinė dailės galerija <i>Konstitucijos pr. 22</i> XX a. Lietuvos dailės ekspozicija Kazimieras Zimblėtas (1933–1999) ankstyvosios kūrybos paroda Teodoro Kazimiero Valaičio (1934–1974) kūrybos retrospektiva nuo 5 d. – paroda-rekonstrukcija „Aleksandra Kašuba. Spektrė užuominia. 1975 metų projekto Nacionalinėje dailės galerijoje“	Galerija „Kairė–dešinė“ <i>Latako g. 3</i> Paroda „Postidėja III. Plotas“	
Vilniaus paveikslų galerija <i>Didžioji g. 4</i> Chodkevičių rūmų klasicistinių interjerų Lietuvos dailė XVI–XIX a. Jurgio Baltrušaičio memorialiniai baldai Paroda „Iš šalčiausio krašto: Šiaurės šalių juvelyrika“	LTMKS projektų erdvė „Malonioji 6“ <i>Malonioji g. 6</i> nuo 6 d. – S&P Stanikų paroda „Kilionė į Marsą“	
Radvilų rūmai <i>Vilniaus g. 24</i> Europos dailė XVI–XIX a. Dubingių ir Biržų kunigaikštai Radvilos Rytų Azijos, Naujosios Gvinėjos ir Australijos aborigenų menas	Galerija „Vartai“ <i>Vilniaus g. 39</i> iki 12 d. – Aido Bareikio paroda „Aido kondicionierius“	
Taikmosios dailės muziejus <i>Arsenalo g. 3A</i> Paroda „Maistas buduare“	Galerija „Aidas“ <i>Trakų g. 13</i> iki 12 d. – Ričardo Vyšniausko tapybos paroda „Kai angelai ateina medžių viršūnėmis“	
Vytauto Kasiulio dailės muziejus <i>A. Goštauto g. 1</i> Retrospektinė Vytauto Kasiulio kūrybos ekspozicija Telesforo Valiaus (1914–1977) gimimo šimtmečiu skirta paroda	Šv. Jono gatvės galerija <i>Šv. Jono g. 11</i> Evaldo Pauzų ir Vytauto Umbraso darbų paroda „Evaldas Pauza & Vytautas Umbras: skulptūros retrospektiva“ Popieriaus liedinimo simpoziumo paroda „3D ir kitaip“	
Lietuvos nacionalinis muziejus Naujasis arsenala <i>Arsenalo g. 1</i> Senosios Lietuvos istorija XIII–XIX a. Lietuvių liaudies menas Kryždirbystė Paroda „Lietuvos paviljoną 1939 m. Niujorko pasaulinėje parodoje prisimenant“	Galerija „Arka“ <i>Aušros Vartų g. 7</i> „Kvadrienalė 2014 – dailė ant vėliavos stiebo“ (Q14)	
Kazio Varnelio namai-muziejus <i>Didžioji g. 26</i> K. Varnelio kūrybos ir kolekcijos ekspozicija <i>Lankymas antradienį–šeštadienį iš anksto susitarus tel. 279 16 44</i>	Galerija „Meno niša“ <i>J. Basanavičiaus g. 1/13</i> iki 9 d. – Evaldo Janso tapybos paroda „Man pagirios – jai PMS“	
Bažnytinio paveldo muziejus <i>Šv. Mykolo g. 9</i> Bažnytinio paveldo muziejaus ekspozicija Aleksandro Šepaus juvelyriskos paroda Paroda „Abrozdėliai. Iš kun. Možės Mitkevičiaus rinkinio“ Andrius Kviliniū „Gyvieji paveikslai“	Lietuvos dailininkų sajungos galerija <i>Vokiečių g. 2</i> „Kvadrienalė 2014 – dailė ant vėliavos stiebo“ (Q14)	
Valdovų rūmų muziejus <i>Katedros a. 4</i> iki 14 d. – paroda „Europos Viduramžių ir Renesanso gobelenai. Gijomis išsausta istorija“	Galerija AV17 <i>Aušros Vartų g. 17</i> iki 11 d. – Luigi Massari ir Marcello Tedesco (Italija) paroda „Polišumas“	
Šiuolaikinio meno centras <i>Vokiečių g. 2</i> XII Baltijos trienėlės projektas „Prototipai“	Vilniaus rotušė <i>Didžioji g. 31</i> iki 12 d. – tarptautinio vaizduojamosios dailės festivalio „Menas senuosiuse Lietuvos dvaruose 2014“ baigiamoji paroda	
VILNIAUS DAILĖS AKADEMIOS GALERIJOS Parodų salės „Titanikas“ <i>Maironio g. 3</i> Vytauto Kibildžio paroda „Virsmai“	Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos galerija <i>Šv. Jono g. 11</i> Aretos Didžionės tapybos paroda „Transformacija“	
Tekstilės galerija „Artifex“ <i>Gaono g. 1</i> iki 6 d. – Aido Bareikio ir Billo Sayloro (Niujorkas) piešinių paroda „Kitokie orai / Other weather“	Rašytojų klubas <i>K. Sirvydo g. 6</i> Arvydo Kašausko tapyba	
Galerija „ARgenTum“ <i>Latako g. 2</i> iki 6 d. – Daumanto Kučo miniatūrų paroda	Vilniaus vaikų ir jaunimo meno galerija „Vėjas“ <i>Vilniaus g. 39</i> iki 9 d. – Irenos Valiulienės tapybos ir grafikos paroda	
A. ir A. Tamošaičių galerija „Židinys“ <i>Dominikonų g. 15</i> Dailininkų Tamošaičių kūryba XIX–XX a. pirmos pusės liaudies meno rinkiniai	Pylimo galerija <i>Pylimo g. 30</i> Tapybos paroda „Tévnėje ir svetur“	
Galerija „Menų tiltas“ <i>Užupio g. 16</i> Kristinos Norvilaitės paroda „Tik niekam nesakyk“	Galerija „Menų tiltas“ <i>Užupio g. 16</i> Kristinos Norvilaitės paroda „Tik niekam nesakyk“	
M. K. Čiurlionio namai <i>Savicius g. 11</i> Romualdo Augūno fotografijų paroda „Čiurlionio, Donelaičio, Lietuvos viršukalnėms – 50“	Nacionalinis dramos teatras Didžioji salė 6 d. 18.30 – „DEVYNBĖDŽIAI“. Rež. – N. Petras (ansamblio „Lietuva“ miuziklas) 7 d. 18.30 – K. Birkio „ATŽALYNAS“. Rež. – J. Vaitkus	
KAUNAS	Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus <i>V. Putvinskio g. 55</i> Fotografijų paroda „Iš nežinių į nežinią: Antrojo pasaulinio karo atbėgėliai Lietuvoje“	
10 ps.		
		7 meno dienos 2014 m. gruodžio 5 d. Nr. 43 (1104)

